

JANE HAWKINGOVÁ

CESTA DO NEKONEČNA

Můj život se Stephenem

Knižní
předloha filmu

TEORIE
VŠEHO

JANE HAWKINGOVÁ

CESTA

DO NEKONEČNA

Můj život se Stephenem

Published by arrangement with Alma Books Ltd.

All rights reserved.

Travelling to Infinity: My Life with Stephen

Copyright © Jane Hawking, 1999, 2007

Translation © Olga Neumanová, 2015

© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2015

ISBN 978-80-7505-095-3

Mojí rodině

*La parole humaine est comme un chaudron
fêlé où nous battons des mélodies à faire
danser les ours quand on voudrait attendrir
les étoiles.*

Lidé se umí vyjadřovat asi tak přesně,
jako když tlučeme na popraskanou konvici do tance
medvědům, a přitom toužíme pohnout hvězdy
k slzám.

Gustave Flaubert

Obsah

Část první	9
Část druhá	123
Část třetí	233
Část čtvrtá	375
Dodatek	503
Poděkování	515
Ohlasy z médií	517

Část první

KAPITOLA 1

Mít tak křídla

Příběh naší společné cesty se Stephenem Hawkingem započal v létě roku 1962, ačkoli jeho úplný začátek se datuje možná o deset let dříve. O tom jsem ale tenkrát neměla ani ponětí. Když jsem v sedmi letech coby prvňáček zahájila školní docházku na dívčí škole St Albans High School, psal se začátek padesátých let. Jistou dobu jsem ve škole vídala chlapce s neupravenými zlatohnědými vlasy, který sedával ve vedlejší třídě těsně u stěny. Škola totiž na první stupeň přijímala i chlapce, například mého bratra Christophera; toho rozcuchaného hochu jsem ale vídávala jen tehdy, když naše učitelka chyběla a všichni prvňáci se museli namačkat do jedné třídy se staršími dětmi. Nikdy jsme spolu nemluvili, jsem si ale jistá, že mě paměť neklame, protože Stephen tenkrát strávil v naší škole jedno pololetí, než odešel na jinou, vzdálenou pár kilometrů od domova.

Více se mi vryly do paměti Stephenovy sestry, ty totiž školu navštěvovaly o něco déle. Mary byla jen o osmnáct měsíců mladší než Stephen, z obou děvčat byla však ta starší a rozhodně na sebe poutala pozornost. Byla baculatá, neupravená, duchem nepřítomná a většinou trávila čas o samotě. Její největší přednost, totiž průsvitná, alabastrová pleť, se povětšinou skrývala za silnými, nelichotivými brýlemi. Philippa byla o pět let mladší než Stephen, měla živé oči, nervózní, vznětlivou povahu, kulatý růžolící obličej a krátké světlé copánky. Naše škola byla velice rigidní a striktně konformní, jak ve výuce, tak i v nárocích na disciplínu. Děti tu dokázaly být, ostatně tak jako všude na světě, velice kruté a nepřátelské k jakémukoli náznaku individuality. Když jste jezdili Rolls Roycem a měli dům na venkově, měli jste to dobré. Pokud jste ale jako já jezdili ještě předválečným Standardem desítkou, nebo ještě hůř, vysloužilým londýnským taxíkem jako Hawkingovi, všichni si z vás dělali legraci a pohrdali vámi. Děti Hawkingových obvykle při jízdě ležely na podlaze svého taxíku, aby je nikdo z vrstevníků neviděl; bohužel na podlaze našeho Standardu pro podobné řešení nebylo dost místa. Obě Hawkingova děvčata odešla ze školy někdy během druhého stupně.

Jejich matka byla u nás ve městě známou postavičkou. Byla drobná, hubená jako ramínko na šaty, nosívala kožich a obvykle postávala na rohu u přechodu kousek od školy. Čekávala tam na svého nejmladšího syna Edwarda, který sem autobusem přijížděl ze soukromé školy na venkově. Můj bratr tam nastoupil také, když dokončil předškolní přípravku na St Albans High School. Ta škola se jmenovala Aylesford House a kluci tam nosili růžová saka a čepice. Ve všech ostatních ohledech to byl pro malé chlapce učiněný ráj, zejména pokud neměli přehnané akademické ambice. Hráli si tam, chodili do skautského oddílu, jezdili kempovat, hráli divadlo (můj otec je často doprovázel na klavír) a nic moc jiného se tam nedělalo. Edward byl okouzující a velice pohledný. Život ve své adoptivní rodině neměl jednoduchý. Bylo mu osm, když jsem se s Hawkingovými

setkala poprvé. Edwardovy potíže jsem přisuzovala tomu, že rodina často u stolu probírala, co kdo zrovna čte, a přítomné neknihomoly zarytě ignorovala.

Diana Kingová, moje kamarádka ze školy, rodinný zvyk Hawkingových také zažila na vlastní kůži. Možná proto na mé zasnoubení se Stephenem reagovala slovy: „Ach Jane! Vdáváš se do rodiny učiněných bláznů!“ Právě Diana mě na Stephena poprvé upozornila. Bylo to v létě roku 1962. Zrovna jsme si spolu s ní a s mou nejlepší kamarádkou Gillian užívaly to nádherné období koncem školního roku, kdy už je po zkouškách a ve škole se nic moc neděje. Můj otec byl vysoce postavený státní úředník, díky tomu jsem už měla za sebou pár návštěv ve světě dospělých a kromě úkolů, školy a zkoušek jsem absolvovala večeri ve sněmovně – a jednoho horkého letního dne jsme byli dokonce pozváni i na garden party do Buckinghamského paláce. Diana a Gillian už školu končily, já měla ještě jeden semestr zůstat a poté mě čekaly přijímací zkoušky na univerzitu. To páteční odpoledne jsme popadly tašky, upravily si slamáky a zamířily do města na čaj. Ušly jsme ani ne sto metrů, když se nám na druhé straně ulice naskytl zvláštní pohled. Proti nám kulhal výstřední mladý muž, s hlavou skloněnou a tváří před světem schovanou v chomáčích rovných hnědých vlasů. Byl ponořen do svých myšlenek, nedíval se nalevo ani napravo a vůbec si nevšiml skupiny studentek, které ho míjely po druhé straně ulice. V ospalém, úzkoprsém St Albans byl rozhodně ojedinělým úkazem. Gillian a já jsme na něj dost nezdvořile zíraly, Diana ale byla bohorovná.

„To je Stephen Hawking. Měli jsme spolu dokonce rande,“ oznámila svému ohromenému publiku.

„Ne, ne! Tos určitě neměla!“ smály jsme se nevěřičně.

„Ano, měla. Je divný, ale hrozně chytrý. Kamarádí se s Basilem (to byl Dianin bratr). Jednou mě vzal do divadla a byla jsem taky u nich doma. Chodí na různé demonstrace proti atomové bombě.“

Nevěřicně jsme pozdvihly obočí a pokračovaly dál do města. Já jsem ale to hezké odpoledne měla zkažené. Nedokázala jsem říct proč, ale na mladém muži, kterého jsme právě minuly, mě cosi znepokojovalo. Možná mě fascinovala jeho výstřednost, tak odlišná od mého vcelku konvenčního života. Možná jsem měla podivnou předtuchu, že se brzy znovu setkáme. Ať už to bylo jakkoliv, ta situace se mi vryla hluboko do paměti.

Ony letní prázdniny byly pro mě, dospívající dívku na prahu nezávislosti, splněným snem, ale pro mé rodiče spíš noční můrou. Mířila jsem totiž na letní školu do Španělska. V roce 1962 to byla stejně exotická destinace, jako je pro dnešní teenagery třeba Nepál. Bylo mi osmnáct a patřil mi svět a byla jsem si celkem oprávněně jistá, že se o sebe dokážu postarat. Kurz byl výborně připravený, studenti bydleli po skupinkách v hostitelských rodinách. O víkendech jsme jezdili na výlety po krásách Španělska – byli jsme v Pamploně, kde se koná slavný běh s býky v ulicích. Tady jsem tehdy zhlédla jediný býčí zápas v životě. Byla to velice brutální a divoká podívaná, zároveň ale velkolepé a poutavé divadlo. Podívali jsme se i do Loyoly, odkud pocházel svatý Ignác, autor modlitby, již jsem měla já i moji spolužáci vrytou hluboko do paměti, protože jsme ji neustále opakovali:

Nauč nás, Pane,
sloužit Ti tak, jak je Tě hodno,
být štědrý bez ohledu na vlastní prospěch...

Jinak jsme většinou odpoledne trávili na pláži a po večerech jsme chodili do restaurací a barů v přístavu, užívali jsme si fiesty, tančili, poslouchali divoké místní muzikanty a obdivovali ohňostroje. Mezi ostatními studenty z kurzu jsem si brzy našla nové přátele. Společně jsme si pak užívali exotickou atmosféru Španělska a ochutnávali první doušky dospělé nezávislosti, daleko od domova, rodiny a dusivé atmosféry naší školy.

Téměř okamžitě po mém návratu do Anglie jsme s rodiči, jimž se ulevilo, že jsem v pořádku doma, odjeli na dovolenou do Holandska a Lucemburska. Tahle zkušenost mi otevřela oči ještě víc. Můj otec se v podobných cestách přímo vyžíval a na tuto dovolenou se připravoval spoustu let – vlastně od té chvíle, kdy mi bylo deset a podnikli jsme první takový rodinný výlet to Bretaně. Díky otcovu nadšení jsme se stali turisty-průkopníky, urazili jsme stovky kilometrů venkovských cest po celé Evropě. Kontinent se teprve vzpamatoval z traumatu velké války a my navštěvovali města, katedrály i muzea, kde ani mí rodiče nikdy dříve nebyli. Nové poznatky o umění a historii se na cestě mísily s jinými příjemnými stránkami života – popíjeli jsme víno, dobře jsme jedli a užívali si slunce –, to vše na flanderských bitevních polích, kde se odehrávala dramata první světové války.

Když jsem se pak na podzim vrátila do školy, díky letním dobrodružstvím jsem se najednou cítila velice sebejistě. Rozkvetla jsem jako poupě. Škola mi nabízela jenom velmi slabý odvar samostatnosti a nových zážitků, které jsem okusila na cestách. Inspirována novými satirickými pořady v televizi jsem coby prezidentka třídy navrhla novou zábavu pro starší ročníky: důmyslnou módní přehlídku, kde byly všechny modely poskládané z různě upravených součástí školní uniformy. Celou školu zachvátil chaos a na schodech před hlavním auditoriem se ozýval ohlušující lomoz, když se studentky dožadovaly vstupu. Slečna Meiklejohnová, zvaná též Mick, podsaditá, životem ošlehaná učitelka tělocviku, která celou školu držela v pozoru svým barytonovým, děsivým štěkotem, jen ohromeně přihlížela, neschopná si v té vřavě zjednat pořádek. Nakonec v zoufalství sáhla po poslední zbrani, totiž megafonu, který se většinou používal jen při sportovním dni, výstavách domácího zvířectva nebo k tomu, aby krotil nekonečné vinoucí se řady studentstva, které musely projít snad i tou nejzapadlejší uličkou St Albans cestou na pravidelné bohoslužby v opatství, jež se konaly jednou za pololetí.

Tenkrát v podzimním semestru roku 1962 jsem se ale měla věnovat jiným věcem než módním přehlídkám – měla jsem se pečlivě připravovat na přijímací zkoušky na univerzitu. Akademicky jsem bohužel propadla. Prezidenta Kennedyho jsme obdivovali k zbláznění, ale v říjnu přišla karibská raketová krize. Ta od základu otrásla pocitem jistoty celé mé generace a zmařila veškeré naše naděje na šťastnou budoucnost. Světové mocnosti hrály s našimi životy nebezpečnou hru a nebylo jisté, že nás vůbec nějaká budoucnost čeká. Na školním shromáždění jsme se modlili za mír, vedeni ředitelem školy, a já si vzpomněla na proroctví polního maršála Montgomeryho z konce padesátých let, který předpověděl, že nás během jediného desetiletí čeká atomová válka. Všichni, mladí i staří, jsme věděli, že bychom byli před nukleární katastrofou varováni pouhé čtyři minuty dopředu a pak by nastal rychlý konec celé naší civilizace. Moje matka to okomentovala filozoficky a rozumně, s klidem jí vlastním. Prohlásila, že pokud by ji měla čekat třetí světová válka v životě, mnohem radši zmizí se vším a se všemi z povrchu zemského, než aby prožívala tu strašlivou agonii, kdy jí muže a syna odvedou do války, ze které se nikdy nevrátí.

Bez ohledu na všudypřítomnou mezinárodní hrozbu, která nám visela nad hlavou, jsem měla pocit, že jsem se zcela vyčerpala maturitou. O prázdninách jsem okusila chuť svobody, a tak mi scházelo nadšení, se kterým bych se pustila do dalšího učení. Přijímací zkoušky na vysokou školu byly naprostým fiaskem, v Oxfordu ani v Cambridgi o mě neměli zájem. Bolelo to o to víc, že můj otec snil o mé studijní kariéře v Cambridgi snad od mých šesti let. Ředitelka školy slečna Gentová si uvědomovala, že na mě selhání těžce doléhá, a tak mi trpělivě vysvětlovala, že nedostat se na Cambridge není žádná potupa. Spousta chlapců, kteří tam studovali, totiž podle ní intelektem zdaleka nedosahovali úrovně nepřijatých dívek. Tenkrát se totiž v Oxfordu i v Cambridgi dodržoval poměr zhruba deseti přijatých studentů oproti jedné studentce. Ředitelka mi doporučila, ať využiju nabídku na přijímací pohovor na Westfield College v Londýně, což byla dívčí

vysoká škola vytvořená podle vzoru Girtonské koleje, první výhradně dívčí koleje v Cambridgi. Škola byla umístěna v Hampsteadu, trochu stranou od univerzity. Jednoho chladného a vlhkého prosincového dne jsem se tedy ze St Albans vydala autobusem do Hampsteadu vzdáleného patnáct mil na přijímací pohovor.

Ten den byl naprostý debakl, a když byl konečně u konce, pociťovala jsem jen úlevu, že zase jedu autobusem směrem domů. Ten si razil cestu stejnou šedavou, bezútěšnou slotou, jakou se prodíral na cestě tam. Poté co jsem absolvovala nepříjemný test na katedře španělštiny a vylhala se z pohovoru na téma dílo T. S. Eliota, o kterém jsem nevěděla skoro nic, poslali mě čekat do fronty před ředitelnu. Když na mě došla řada, ředitelka předvedla veškeré své kvality bývalé státní úřednice a sotva vzhledla od papírů, aby se na mě přes kostěné obroučky brýlí podívala. Fiasko z předchozího pohovoru mě pořádně naštvalo, a tak jsem se rozhodla, že bude lepší, když si mě alespoň všimne, i kdyby to mé šance na přijetí mělo zničit. Když se mě tedy znuděným, sucharským hlasem zeptala, proč jsem jako hlavní cizí jazyk studovala španělštinu, a ne francouzštinu, odpověděla jsem jí stejně znuděně: „Protože ve Španělsku je větší vedro.“ Papíry jí vypadly z rukou a konečně se na mě pořádně podívala.

K mému naprostému úžasu mě na Westfield přijali, do Vánoc už mě ale veškerý životní optimismus a nadšení, přivezené ze Španělska, nadobro přešly. Diana mě pozvala na novoroční večírek, který pořádala společně se svým bratrem 1. ledna 1963, a já její pozvání přijala. Přišla jsem nastrojená v tmavozelených, rádoby hedvábných (ale samozřejmě syntetických) šatech, vlasy sepjaté do extravagantního kulatého drdolu, ale uvnitř jsem se cítila nejistě a ostýchala jsem se. V rohu místnosti se o zeď opíral zády ke světlu vyzábělý mladík. V hovoru gestikuloval dlouhými tenkými prsty, vlasy mu přes brýle padaly do obličeje, na sobě měl zaprášené černé sametové sako a červeného motýlka. Byl to Stephen Hawking, tentýž mladík, kterého jsme s kamarádkami v létě potkaly, jak kulhá po protější straně ulice.

Stál kousek stranou od ostatních a povídal si s kamarádem z Oxfordu. Vysvětloval mu, že začal na Cambridgi dělat doktorát z kosmologie. Nedostal se k Fredu Hoyleovi, jak doufal (Hoyle byl známý popularizátor vědy, který často vystupoval v televizi), místo toho studoval u profesora se zvláštním jménem Dennis Sciama. Stephen se původně domníval, že jméno jeho neznámého vedoucího zní *Skíarma*, ale teprve na Cambridgi zjistil, že správně se vyslovuje *Šarma*. Přiznával, že se mu trochu ulevilo, když v létě, zatímco já jsem maturovala, zakončil magisterské studium na Oxfordu s vyznamenáním. Měl za sebou ústní závěrečnou zkoušku zvanou viva. Zmatení zkoušející se nemohli rozhodnout, zda výjimečně němuž studentovi, jehož práce ale projevovaly i záblesky geniality, udělit vyznamenání, nebo mu dát dvojku či trojku. Trojka v podstatě znamenala konec akademické kariéry. Stephen jim nonšalantně oznámil, že když mu dají vyznamenání, odejde dělat doktorát na Cambridge, a tak budou mít možnost poslat do nepřátelského tábora trojského koně, zatímco když dostane dvojku (s dvojkou mohl dál pokračovat ve vědecké kariéře), zůstane v Oxfordu. Zkoušející se rozhodli nic neriskovat, a dostal tedy vyznamenání.

Stephen dále vykládal svým posluchačům, příteli z Oxfordu a mně, jak udělal veškeré kroky pro to, aby se pojistil. Uvědomoval si totiž, že je dost nepravděpodobné, aby v Oxfordu absolvoval s vyznamenáním, vzhledem k tomu, jak málo se škole věnoval. Nikdy se například neukázal na jediné přednášce – neexistovalo, aby ho přistihl při práci, když mu zavolal některý z jeho kamarádů. Také se tradovalo, jak jednou roztrhal svojí esej, vyhodil ji do koše přímo před zraky překvapeného učitele a ze semináře rovnou odešel. Tahle historka byla samozřejmě pravdivá. Stephen se obával, že na akademické půdě mu pšenka nepokvete, a tak se rozhodl, že se stane státním úředníkem. Podal si přihlášku, prošel předvýběrem v podobě výjezdního víkendového zasedání na venkově a po závěrečných zkouškách ho čekaly přijímací testy do státní služby. Jednoho rána se probudil jako

obvykle pozdě, s neodbytným pocitem, že má toho dne na práci něco jiného než jako vždy poslouchat celý den nahrávku tetralogie *Prsten Nibelungův* od Richarda Wagnera. Protože si nepsal žádné poznámky do diáře, ale spoléhal se výhradně na svoji paměť, nemohl zjistit, co to bylo. Až o pár hodin později mu došlo, že ten den se konaly přijímací testy do státní služby.

Poslouchala jsem ho se směsicí fascinace a pobavení – tahle výstřední postava mě přitahovala. Stephen měl skvělý smysl pro humor a byl velice nezávislý. Jeho historky se dobře poslouchaly, také proto, že se při nich sám vždycky rozškyltal smíchy a málem se přitom udusil svými vlastními vtipky. Spousta z nich byla namířená proti němu samotnému. Předě mnou stál někdo, kdo podobně jako já klopytal životem a dařilo se mu vidět tu humornou stránku věci. Někdo, kdo byl stejně jako já celkem ostýchavý, nebál se ale vyjádřit svůj názor. Na rozdíl ode mě se ale naučil vážit si sám sebe a měl dostatek drzosti, aby to nemusel skrývat. Když se večírek chýlil ke konci, vyměnili jsme si jména a adresy, nečekala jsem ale, že ho ještě někdy uvidím, maximálně jsme se mohli potkat na ulici. Rozcuchané vlasy a motýlek byly pouze fasádou, která značila svobodného ducha, a v budoucnu jsem si mohla dovolit je velkoryse přehlédnout, tak jako to v létě udělala Diana, místo abych na něj na ulici zírala s otevřenou pusou.

KAPITOLA 2

Na scéně

O pouhých pár dnů později mi od Stephena přišel pohled; zval mě na večírek, který se měl konat 8. ledna. Pohlednice byla napsaná krásným písmem, jaké jsem vždy chtěla umět, ale navzdory veškerému úsilí se mi to nepodařilo. Ptala jsem se na to Diany, která byla také pozvána. Řekla mi, že Stephen slaví jednadvacáté narozeniny (o tom se pohlednice nezmiňovala), a slíbila, že mě přijde vyzvednout. Těžko se mi vybíral dárek pro někoho, koho jsem sotva znala, koupila jsem tedy poukázku na gramofonovou desku.

Hawkingovi bydleli na Hillside Road v St Albans a jejich dům byl monumentem na počest všech vetešníků a šetřílků. Tenkrát v poválečné době nebyla šetrnost nic neobvyklého, všichni jsme byli vychováni v úctě k penězům, nakupovali jsme co nejvýhodněji a vyhýbali jsme se plýtvání. Dům byl postaven začátkem 20. století. Byla to ohromná třípatrová budova

z červených cihel a měla jistý půvab. Zachovala se totiž v původním stavu, nikdo se ji nepokoušel modernizovat, nebylo tu ústřední topení ani celoplošné koberce. Příroda, živly i rodina se čtyřmi dětmi na domě zanechaly viditelné stopy. Fasáda schovaná za divokým živým plotem nestála za nic, rozpadající se prosklenou verandu obrůstala vistárie a většina barevných sklíček v olovené mozaice v horní části vstupních dveří byla vytlučená. Po stisknutí zvonku se nic nedělo, ale po nějaké době mi dveře otevřela tatáž paní, která kdysi čekávala zabalená do kožichu u přechodu na rohu školy. Představili mi ji jako Isobel Hawkingovou a byla to Stephenova matka. Doprovázel ji roztomilý modrooký chlapec s tmavými kudrnatými vlasy. Jediná žárovka za ním osvětlovala dlouhou chodbu vydlážděnou žlutou dlažbou, s těžkým nábytkem, stojacími hodinami a starými původními tapetami William-Morris, dnes už ztmavými k nepoznání.

Za dveřmi do obývacího pokoje se vynořovali různí členové domácnosti, aby přivítali nově příchozí, a já si uvědomila, že je všechny znám. Stephenovu matku, pravidelně hlídkující u přechodu, znali ve St Albans všichni, Stephenův mladší bratr Edward byl ten malý chlapec v růžové čapce. Sestry Mary a Philippu jsem poznala ve škole. Vysoký bělovlasý důstojný pán musel být Frank Hawking a já si vzpomněla, že si k nám na zahradu kdysi přišel pro svůj zbloudilý roj včel. Chtěli jsme se tenkrát s bratrem Chrisem na včely podívat, ale k našemu velkému zklamání nás několika hrubými slovy zahnal pryč. Frank Hawking byl jediný včelař ve městě a také to byl jeden z mála obyvatel St Albans, který vlastnil pár opravdových lyží. V zimě sjížděl dolů z kopce, na kterém stál náš dům, směrem ke golfovému hřišti. Na jaře jsme na témže kopci trhali zvonky, v létě se tam dělaly pikniky a v zimě jsme tam bobovali na plechových tácech. Jako by mi do sebe zapadly poslední dílky puzzle: každého z nich jsem docela dobře znala, nikdy mě ale nenapadlo, že jsou jedna rodina. A ještě jednoho člena této domácnosti jsem poznávala: v malé garsonce pod střechou bydlela Agnes Walkerová, Stephenova skotská babička. Při

této příležitosti přišla dolů mezi ostatní. Agnes byla v St Albans proslavená zejména tím, že výborně hrála na klavír, což jsme zažívali jednou měsíčně, když na radnici spojila síly s Molly Du Caneovou, hubenou jako tyčka, a spolu nás doprovázely při večeru lidových tanců.

Tanec a tenis byly jediným společenským vyžitím, které mi v dospívání rodiče dopřáli. Díky tomu jsem se seznámila se skupinou děvčat a chlapců, kteří chodili do různých škol a pocházeli z různých společenských vrstev. Mimo školu jsme chodili všude spolu. V neděli ráno na kávu, odpoledne na tenis a v létě na společenské dýchánky v tenisovém klubu. V zimě jsme zase chodili na hodiny tance a na večerní folkové tancovačky. Vůbec nám nevadilo, že na tancovačky chodily i naše matky a starší generace, která si už nebyla moc jistá v kramflecích. Sedávali jsme o kus dál, tančili jen s vrstevníky a ti starší nás nezajímali. Prožívali jsme příležitostné romány, které byly předmětem drbů i občasných sporů a obvykle uhasly tak rychle, jak vzplály. Byli jsme veselí, přátelští teenageři, žili jsme mnohem jednodušeji než naše dnešní protějšky, na tancovačkách vládla bezstarostná, zdravá atmosféra a všechny nás inspirovalo nakažlivé nadšení, kterým oplývala Molly Du Caneová při hře na svůj nástroj. S houslemi pod bradou byla rozhodčí všech tanců. Stephenova babička, korpulentní dáma, seděla vzpřímeně za pianem a prsty jí zručně běhaly po slonovinových klávesách, aniž by se jí byť jen pohnul vlasek v pečlivě natočené ofině. Seděla důstojně a jen občas se otočila, aby si tanečnický změřila netečným pohledem. Při příležitosti Stephenových jednadvacátých narozenin samozřejmě sešla ze schodů do přízemí, aby přivítala hosty.

Mezi hosty byli jak příbuzní, tak Stephenovi přátelé. Pár přátel pocházelo ze studií v Oxfordu, většinou to však byli vrstevníci ze St Albans a z místní střední školy, kteří školu proslavili při přijímacích zkouškách na Cambridge a Oxford v létě roku 1959. Stephenovi bylo tenkrát sedmáct, a byl tedy mladší než většina spolužáků. Byl také mladší než studenti, kteří ten rok na podzim dělali přijímací zkoušky na univerzitu, a to nejen

o jeden, ale v některých případech i o několik let. Většina totiž začala studovat na Oxfordu až po ukončení povinné vojenské služby, a ta byla mezi tím zrušena. Stephen později přiznával, že ze studií na Oxfordu nedokázal vytěžit maximum právě proto, že mezi ním a ostatními spolužáky byl tak velký věkový rozdíl.

Rozhodně měl bližší vztahy se spolužáky ze střední školy než se známými z Oxfordu. Kromě Basila Kinga, Dianina bratra, jsem je znala jen z doslechu jako novou smetánku St Albans. Tradovalo se, že to jsou intelektuální dobrodruzi naší generace, odhodlaní zkritizovat a roznést na kopytech každou otřepanou pravdu, jež jim přišla do cesty, zesměšnit každou trivialitu a klišé, prosadit si právo na nezávislé myšlení a prozkoumat i ty nejzazší končiny, kam lidský rozum mohl dosáhnout. Místní noviny *The Herts Advertiser* o úspěchu naší střední školy vytrubovaly široko daleko už o čtyři roky dříve a jména a portréty těchto vyvolených zabíraly na jejich stránkách prominentní prostor. Já se teprve chystala ke studiu na vysoké škole, zatímco jejich studentská léta už minula. Samozřejmě byli úplně jiní než moji přátelé. Byla jsem sice chytrá, ale úplně obyčejná osmnáctiletá dívka, a tak jsem se přirozeně cítila zahanbená jejich inteligencí. Nikdo z nich by na folkové tancovače nestrávil jediný večer. Byla jsem si bolestně vědoma toho, že se mi v této společnosti nedostává sofistikovosti, a tak jsem se usadila v rohu co nejbliže k ohni, Edwarda jsem si posadila na klín a poslouchala jsem, o čem si ostatní povídají, aniž bych se pokusila do hovoru vstoupit. Pár lidí tu sedělo, ostatní se opírali o zeď velké chladné jídelny, kde byly jediným zdrojem tepla kamna s prosklenými dvířky. Hovor vázl, hlavně se vtipkovalo, ale žádný z těch vtipů nebyl intelektuálně tak na výši, jak jsem podvědomě očekávala. Jediné, na co jsem si později vzpomínala, nebyl vtip, ale hádanka – o muži z New Yorku, který se chtěl dostat do padesátého poschodí mrakodrapu, výtahem ale vyjel jen do šestačtyřicátého. Proč? Protože na tlačítko do padesátého patra nedosáhl...

Nějakou dobu pak trvalo, než jsem o Stephenovi uslyšela znovu. V Londýně jsem měla napilno, chodila jsem na kurz zvláštního těsnopisu pro sekretářky, kde se používala abeceda místo hieroglyfů a vynechávaly se veškeré samohlásky. Nejprve jsem každé ráno sprintovala společně se svým otcem na nádraží, abychom chytili vlak v 8.00, než mi došlo, že ve škole na Oxford Street nemusím být každý den takhle brzy. Pak už jsem chodila na nádraží s trochu větším klidem než můj tvrdě pracující otec, loudala jsem se na vlak, který odjížděl o hodinu později, a setkávala se tu s úplně jinými tvářemi, než jaké jsem vídala v nacpaném ranním vlaku, plném ztrhaných živitelů rodin v tmavých oblecích. Málokdy se mi stalo, že bych nepotkala někoho známého, kdo jel buď po víkendu stráveném u rodičů zpátky na univerzitu, nebo mířil do Londýna na pohovor. Začátek dne byl tím pádem příjemný, na rozdíl od jeho zbytku. Měla jsem totiž jen krátkou pauzu na oběd a kromě toho jsem byla zavřená ve třídě společně se staromódními písáčkami a štěbetajícími slečnami z lepších kruhů, které se navzájem trumfovaly tím, kolikrát byla která z nich pozvaná do Buckinghamského či Kensingtonského paláce či do Clarence House.

Ten zvláštní těsnopis nebylo těžké se naučit, hrozné problémy mi ale dělalo psaní na stroji. Věděla jsem, že učit se těsnopisu má smysl, mohl se výborně hodit, až si budu na univerzitě psát poznámky, psaní na stroji bylo ale neskutečně únavné a vůbec mi nešlo. Sotva jsem dosáhla mety čtyřiceti slov za minutu, zatímco ostatní účastnice kurzu tuto hranici už dávno překročily a zvládly všechny ostatní dovednosti správné sekretářky. Nakonec se ukázalo, že těsnopis příliš nevyužiju, zatímco psaní na stroji byla dovednost, která se mi hodila v životě ještě mnohokrát.

O víkendech jsem na hrůzy strojopisu mohla zapomenout a vídat se se starými přáteli. Jednoho sobotního únorového rána jsem se potkala s Dianou. Studovala na sestřičku v nemocnici Svatého Tomáše. Kromě Diany s námi byla ještě Elizabeth Chantová, další kamarádka ze školy, která se měla stát učitelkou na základní škole. Sešly jsme se v našem nej-

oblíbenějším podniku, v kavárně v Greens, jediném obchodním domě v celém St Albans. Porovnávaly jsme, co která zažíváme ve škole, a pak jsme si povídaly o našich kamarádech a známých. Najednou se mě Diana zeptala: „Slyšely jste o Stephenovi?“

„No jasně,“ odpověděla Elizabeth.

„To je hrozné, že?“ Došlo mi, že mluví o Stephenu Hawkingovi.

„Co máte na mysli?“ zeptala jsem se. „Nic nevím.“

„No, už čtrnáct dní je v nemocnici, myslím, že v Bart's, protože tam působil jeho otec a Mary tam pracuje také,“ vysvětlila mi Diana. „Pořád zakopával a nemohl si ani zavázat tkaničky.“ Pak se zarazila. „Dělali mu spoustu příšerných testů a zjistili, že má nějakou hroznou nevyléčitelnou nemoc, která způsobuje paralýzu. Je to něco podobného jako roztroušená skleróza, ale není to totéž, a všichni tvrdí, že mu nejspíš zbývá jen pár let života.“

Byla jsem v šoku. Sotva jsme se seznámili a přes veškerou excentricnost mi byl sympatický. Oba jsme mezi lidmi působili spíše plaše, ale nechyběla nám sebedůvěra. Připadalo mi nemyslitelné, že někdo jen o pár let starší než já by se měl vyrovnávat s tím, že zemře. Pořád jsme byli dost mladí na to, abychom si připadali nesmrtelní.

„Jak se mu daří?“ zeptala jsem se, otřesena tou zprávou.

„Basil byl u něj na návštěvě,“ pokračovala Diana, „a říkal, že je dost v depresi. Všechny ty testy jsou hodně nepříjemné a kluk ze St Albans, se kterým byl na pokoji, před pár dny umřel.“ Povzdechla si. „Stephen trvá na tom, že chce být na pokoji s ostatními pacienty, protože je socialista, a odmítl soukromý pokoj, který mu nabízeli rodiče.“

„Znají příčinu té choroby?“ zeptala jsem se nepřítomně.

„Neznají,“ odpověděla Diana. „Prý si myslí, že dostal kontaminovanou vakcínu proti neštovicím, když měl před pár lety odjet do Persie, a tak se mu do páteře dostal ten virus. Nic ale nevědí najisto, je to jen domněnka.“

Domů jsem dorazila zamlklá, myslela jsem jen na Stephena. Matka si všimla, že jsem zamyšlená. Nikdy sice Stephena neviděla, věděla ale, kdo

to je, i to, že se mi líbí. Už dřív jsem ji totiž připravila na to, že je velice excentrický, kdyby ho někdy náhodou potkala. Moji matku držela při životě neochvějná víra v Boha, která jí pomohla přežít válečné hrůzy, smrtelnou chorobu jejího vlastního otce i záchvaty deprese mého táty. Teď mi potichu navrhla: „Nechceš se za něj pomodlit? Třeba to pomůže.“

Asi o týden později jsem čekala na nádraží na svůj ranní vlak. Nevěřila jsem vlastním očím, když se na nástupiště přiloudal Stephen s hnědým plátěným kufrem v ruce. Vypadal naprosto spokojeně a zdálo se, že mě rád vidí. Vypadal konvenčněji a nutno říct, že přitažlivěji než kdy dříve. Vzhled, který si pěstoval v Oxfordu, totiž motýlek, černé sametové sako a dlouhé vlasy, se nyní proměnily v červenou kravatu a béžový pršiplášť, a dokonce měl kratší, upravenější účes. Naše dvě předešlá setkání se vždy odehrávala večer. Teprve na světle jsem si všimla jeho dvou největších předností, širokého odzbrojujícího úsměvu a křišťálově průzračných modrých očí. Za silnými brýlemi se skrývaly rysy, které mě něčím přitahovaly. Možná to bylo tím, že mi podvědomě připomínal mého hrdinu z Norfolku, totiž lorda Nelsona. Sedli jsme si ve vlaku vedle sebe a docela spokojeně jsme si povídali; téma nemoci jsme nakousli jen okrajově. Zmínila jsem se, že jsem zaslechla zprávu o jeho pobytu v nemocnici, na což jen pokrčil nos a neřekl nic. Choval se tak přesvědčivě, jako by se vůbec nic nedělo, že mi přišlo kruté se dál vyptávat. Říkal, že se právě vrací do Cambridge, a když jsme se blížili na nádraží St Pancras, prohlásil, že o víkendech dost často jezdívá domů. Nechtěla bych s ním někdy jít do divadla? Samozřejmě jsem souhlasila.

Jednoho pátečního večera jsem se setkali v italské restauraci v Soho. Už to by bylo poměrně opulentní dostaveníčko. Stephen měl ale navíc i lístky do divadla, a tak jsme museli tu dost drahou večeři rychle dojíst, abychom se mohli vydat na jižní břeh Temže do divadla Old Vic, kde měla za chvíli začít komedie *Lišák Volpone* od Bena Jonsona. Do divadla jsme přišli na poslední chvíli, a tak jsme si věci hodili jen tak pod sedadla. Seděli

jsme vzadu v parteru. Hned nato představení začalo. Moji rodiče měli divadlo docela v oblibě, takže jsem už viděla *Alchymistu*, což byla další Jonsonova skvělá hra. *Volpone* byl stejně zábavný a brzo mě děj naprosto pohltil. Starý lišák, který chtěl vyzkoušet, jak ryzí úmysly mají jeho potomci, se ve svých plánech šeredně přepočítal – a večer rychle utíkal.

Představení nás nadchlo, a když skončilo, povídali jsme si o něm na zastávce autobusu. Přišel k nám starý tulák a zdvořile se Stephena zeptal, jestli by neměl nějaké drobné. Stephen sáhl do kapsy a zahanbeně prohlásil: „Omlouvám se, ale obávám se, že už mi vůbec nic nezbylo!“ Vandrák se usmál a podíval se na mě. „To je v pohodě, kámo,“ zamrkal na mě. „Chápu.“ V tu chvíli přijel autobus a my nastoupili. Když jsme se posadili, Stephen se ke mně obrátil a omluvně se usmál. „Hrozně se omlouvám,“ řekl, „ale nemám už ani na autobus. Nemáš nějaké peníze?“ Cítila jsem se provinile z toho, kolik ten večer musel stát, a tak jsem byla ráda, že můžu něčím přispět. Přišel průvodčí a čekal, až z kabelky vyhrabu peněženku. Bylo mi stejně trapně jako předtím Stephenovi, když jsem zjistila, že ji nemám. Vyskočili jsme z autobusu na příštím semaforu a utíkali jsme zpátky do divadla. Hlavní vchod už byl zamčený, Stephen ale zatlačil do vedlejších dveří, které vedly na jeviště. Bylo otevřeno a v chodbě se dosud svítilo. Došli jsme na konec chodby a ocitli jsme se na opuštěném, ale stále osvětleném jevišti. Ohromeně jsme je přecupitali po špičkách a po schůdcích na straně jsme sešli do temného hlediště. Zanedlouho jsme k naší společné úlevě našli moji zelenou koženou peněženku přímo pod sedadlem, na kterém jsem seděla celé představení. Mířili jsme zpátky k jevišti, když vtom světlo zhaslo a my se ocitli v naprosté temnotě. „Chyť se mě za ruku,“ nařídil mi Stephen. Držela jsem se ho za ruku a dech se mi tajil tichým obdivem, když mě vedl zpátky ke schodům, nahoru na jeviště a chodbou ven z divadla. Naštěstí bylo ještě odemčeno a my vyklopýtali ven na ulici a vybuchli jsme smíchy. Stáli jsme spolu na jevišti slavného divadla Old Vic!

KAPITOLA 3

Královský kočár

Několik týdnů po návštěvě divadla se můj kurz těsnopisu chýlil ke konci. Vracela jsem se domů a matka mi nadšeně mávala v ústrety s radostnou zprávou. Telefonoval totiž Stephen, aby mě pozval na květnový závěrečný ples do Cambridge. Vyhlídka na tuto společenskou událost byla nesmírně lákavá. Jedna dívka z předposledního ročníku naší střední školy byla na květnový ples pozvána. My ostatní jsme bledly závistí a hltaly jsme každý detail té velké události, která nám připadala jako vzdálená pohádka. Nemohla jsem uvěřit, že teď přišla řada i na mě. Když Stephen telefonoval, aby pozvání potvrdil, přijala jsem ho s nadšením. Brzy se vyřešil i problém s oblečením. Na Oxford Street poblíž školy, kam jsem chodila na kurz těsnopisu, jsem objevila hedvábné bílo-modré šaty, které jsem si se svým rozpočtem mohla přesně dovolit.

Květnové plesy se, s rozporuplností pro Cambridge typickou, konají v červnu, takže jsem měla ještě pár měsíců času. Mezitím jsem musela doplnit své finanční rezervy, ve kterých se vinou nákupu plesových šatů objevila povážlivá trhlina, v létě mě totiž čekalo další cestování po Španělsku. Přihlásila jsem se tedy do agentury na krátkodobé brigády v St Albans. Moje první práce byl den a půl trvající záskok (čtvrteční odpoledne a celý pátek) ve Westminster Bank v Hatfieldu. Trpělivý a hodný pan Abercrombie, ředitel pobočky, byl totiž přítelem mého otce. Nejdřív jsem dostala práci v telefonní ústředně. Neměla jsem ale ponětí, co dělám, před blikajícími světýlky jsem zpanikařila, zmateně jsem z převodové desky odpojila jakési drátky a další zase připojila. Tak se mi podařilo odpojit veškeré volající zvenčí a propojit telefony těch, kteří v bance seděli u stolů naproti sobě. Po této neslavné zkušenosti jsem víceméně úspěšně prošla řadou dalších brigád, zatímco jaro spělo k létu a blížilo se datum slavné události.

Jednoho horkého odpoledne začátkem června zazvonil u našich dveří Stephen, aby mě odvezl do Cambridge. Šokovalo mě, jak od našeho posledního společného večera v divadle sešel, a zapochybovala jsem, zda má dost energie, aby dokázal řídit auto svého otce, ohromný Ford Zephyr. To auto bylo bytelné jako tank a o pár let dříve v Kašmíru dokázalo přebrodit řeky, tehdy celá rodina, ovšem s výjimkou Stephena, který zůstal v Anglii ve škole, žila nějakou dobu v Indii. Obávala jsem se, že škytající vozidlo bude na řidiče příliš rychlé. Stephen byl hubený a křehký, kulhal a volant používal k tomu, aby se o něj vzepřel, a tak alespoň trochu viděl přes palubní desku na silnici. Pak jsem Stephena představila své matce. Nedala najevo jedinou známku překvapení či znepokojení, zamávala nám jako kmotřička z pohádky, která posílá svoji princeznu na ples v doprovodu prince na bílém koni a ten si ji odváží v kouzelném kočáře.

Cesta byla děsivá. Ukázalo se, že Stephen se učil řídit od svého otce. Ten jezdil rychle a zběsile, předjížděl do kopce a v zatáčkách, a dokonce se o něm vědělo, že ho jednou přistihli na dálnici, jak uhání v protisměru.

Otevřenými okénky do auta foukal řvoucí víchř, v němž se utápěly všechny náznaky konverzace, uháněli jsme rychlostí startujícího dvouplošníku a pole a stromy Hertfordského hrabství rychle vystřídala plochá holá krajina hrabství Cambridžského. Neodvažovala jsem se pohlédnout před sebe a Stephen se díval všude možně, jen ne na cestu. Nejspíš měl pocit, že si může dovolit riskovat, když už mu osud udělil tak krutou ránu. To mě ale moc neuklidňovalo, takže jsem si tajně slíbila, že domů pojedu raději vlakem. Už teď mě sužovaly zásadní pochybnosti, co se pohádkovosti této zvláštní události týkalo.

Navzdory veškerým statistikám silničních nehod jsme ke Stephenovi na kolej dorazili celí. Stephen bydlel v pěkném domě ze třicátých let, který stál uprostřed stinné zahrady. Ostatní účastníci slavnosti tu právě dokončovali přípravy na nadcházející ples. Převlékla jsem se nahoře v pokoji, který mi ukázal správce, a pak mě představili Stephenovým spolubydlícím a ostatním doktorandům. Mátlo mě, s jakými rozpory se ke Stephenovi chovali. Po intelektuální stránce s ním mluvili jako rovní s rovným, někdy jízlivě a sarkasticky, někdy s drtivou kritikou, vždycky ale s humorem. Na osobní rovině k němu ale byli jemní, ohleduplní a téměř láskyplní. Nedokázala jsem pochopit, jak mohly tyto dva extrémní póly chování souznít, byla jsem totiž zvyklá na konzistentní přístup a chování jeho kolegů, kteří si s oblibou hráli na ďáblovu advokáta, mě mátlo. V jednu chvíli se s někým, tedy se Stephenem, byli schopni ohnivě pohádat, a za okamžik se chovali, jako kdyby se nic nestalo, a dokonce o něj láskyplně pečovali, jako by jim jeho slovo bylo příkazem. Nedokázala jsem odlišovat rozum od emocí, intelekt od hlasu srdce. V mé naivnosti mě čekaly tvrdé zkoušky. Naivnost byla totiž podle pravidel Cambridge považována za naprosto nudnou a hloupě předvídatelnou.

Všichni jsme vyrazili na pozdní večeři, která se konala v restauraci v prvním patře domu na rohu třídy King's Parade. Z místa, kde jsem seděla, byl krásný výhled na věžičky a špičky King's College, kaple a vrátnici, které

se temně rýsovaly na pozadí nádherného východoanglického západu slunce. Už to samotné bylo malé kouzlo. Pak jsme se vrátili domů, abychom se ještě upravili, než se vydáme na desetiminutovou cestu po zelených trávnících až k Trinity Hall, kde Stephen studoval. Trval na tom, že musí vzít s sebou svůj přehrávač a kazety, aby je měl k dispozici v pokoji u kamaráda, který měl půjčený pro případ, že si budeme chtít odpočinout od oslav, nemohl je ale sám unést. „Sakra práce,“ zamumlal blahosklonně jeden z jeho přátel. „To ti to asi budu muset vzít sám.“ A také to udělal.

Trinity Hall je docela malá, neokázalá a zastrčená kolej. Sestává z pestré směsice velmi starých viktoriánských budov a několika moderních přístaveb. Obklopují ji trávníky, záhony s květinami a je tu i terasa, odkud je výhled na řeku. K Trinity Hall jsme se přiblížili z druhé strany řeky Cam a krátce jsme se zastavili uprostřed oblouku nového mostu, který, jak mi Stephen vážně sdělil, dostavěli nedávno na památku studenta Timothyho Morgana, tragicky zemřelého v roce 1960, jen krátce poté, co návrh dokončil. Z mostu se nám naskytla přímo pohádková podívaná, jež mi připomněla tajemné venkovské sídlo z jednoho z mých nejoblíbenějších francouzských románů od Alaina-Fourniera, *Kouzelné dobrodružství*. Hlavní hrdina Augustin Meaulnes tu náhodou uprostřed potemnělého venkova narazí na jasně osvětlený zámek, nejprve ho jen zasněně pozoruje, až ho nakonec přitáhne veselí, hudba a tanec, neví však, co může očekávat. Tady u Trinity Hall se do tichého večera ozývala hlasitá hudba, trávník k řece byl ozdobený maličkými blikajícími světýlky, ohromný buk uprostřed trávníku byl také obsypaný světly a na pódiu okolo stromu už tančily první páry. Ve velkém stanu na horním konci trávníku mi byli představeni další Stephenovi přátelé, společně jsme se postavili do fronty pro svůj příděl šampaňského, které se podávalo z veliké kádě, a pak jsme čekali na občerstvení a další atrakce. Přímo v hlavním sále koleje bylo nabito, kdesi na vzdáleném pódiu se odehrávalo kabaretní představení, z něhož nebylo slyšet jediného slova; pak jsme navštívili menší místnost s krásným dřevěným

obložení, kde smyčcové kvarteto soupeřilo s jamajskou dechovkou ozývající se zvenku. Nakonec jsme se zastavili i v rohu u staré knihovny, kde se podávaly z rozpáleného koše horké kaštany. Naši společníci se postupně vytratili, až jsme na terase nad řekou zůstali sami, fascinovaně pozorující tanečníky, jak se pohybují do rytmu exotických dechů.

„Promiň, že netančím,“ omluvil se mi Stephen.

„To je úplně v pořádku, nic se neděje,“ zalhala jsem já.

Tanec ale nebyl zavržen jednou provždy. Později, po dalším občerstvení a šampaňském, jsme objevili malý jazzový ansámbl, schovaný v jednom ze sklípků. Místnost to byla temná, svítila tu jen prazvláštní modravá světla. Muži byli neviditelní, ovšem až na manžety košil a pruh na hrudi, které zářily modravým světlem. Dívky nebyly vidět skoro vůbec. Fascinovalo mě to. Stephen mi vysvětlil, že světlo se odráží ve fluóru obsaženém v pracích práscích. Proto košile tak svítily; děvčata ale měla nové šaty, které zatím neprošly kúrou pracího prostředku, a tak byla sotva vidět. V tom temném sklepení se mi Stephena podařilo přesvědčit, ať se se mnou vydá na parket. Jemně jsme se pohupovali tam a zpátky, smáli se modravým náznakům tanečníků, až se, k našemu velkému zklamání, kapela sbalila a odešla.

V časných ranních hodinách se tradičně otevřely dveře všech kolejí, které v ten večer pořádaly svůj ples, náhodným příchozím. Právě svítalo a my se potáceli po ulici Trinity Street až ke koleji Trinity. Tady uprostřed prostorné koleje něčí přítelkyně a skvělá organizátorka právě připravovala snídani, já se ale jen propadla do křesla a usnula jsem. Nějaká dobrá duše mě musela v polospánku odvést na kolej na Adams Road, kde jsem prospala většinu dopoledne.

Denní program pro návštěvy, které přijely na ples za svými protějšky, byl naplánován s dokonalou přesností moderní cestovní kanceláře. Byl ale mnohem zajímavější. Stephenovi přátelé Nick Hughes a Tom Wesley, kteří dělali doktorát z chemie, se podíleli na přípravě průvodce po poválečných

budovách v Cambridge, nazvaném *Nová architektura Cambridge*. Průvodce měl v roce 1964 vyjít tiskem. Stephen jejich zájem sdílel a fungoval jako konzultant celého projektu. Všichni tedy stáli o to ukázat předměty svého zájmu co nejširšímu publiku. Na poválečnou architekturu Cambridge se dnes pohlíží s rezervou, ale v šedesátých letech byla zdrojem nadšení. Poválečný rozvoj, kdy se nedbalo na staré budovy, louky ani stromy, pokud stály v cestě novým silnicím, budovám a rozmachu univerzity, byl velmi oceňován. Ochrana památek se tenkrát ještě moc nenosila.

S podobným průkopnickým nadšením nám, vnímavým a nevědomým děvčatům, ukazovali naši průvodci řadu nových stavení, od těch čerstvě rozestavěných až po ta, která se právě dokončovala. Mimo jiné nám předvedli nový komplex budov od Hughy Cassona na Sidgwick Avenue a také kolej postavenou na památku Sira Winstona Churchilla. Založil ji v roce 1958, protože mu vadilo, jak málo podpory se v Británii dostává vědcům a technikům. Také nám ukázali Harvey Court, patřící koleji Gonville a Caius – tam se ani přispěvatelům do publikace *Nová architektura Cambridge* nedostávalo slov. Optimisticky ji popsali jako „experiment, který může časem donutit své obyvatele, aby přijali životní styl, který jim vnutil“. Tehdy jsem ještě netušila, že hned vedle tohoto experimentu v moderním životním stylu budu o dvanáct let později žít. Nakonec, v souladu s dlouholetou tradicí, dovolili nám, návštěvníkům z méně bohatých univerzit, krátce nahlédnout do kaple King's College.

Po obědě následovala projížďka na pramicích a pak už nade mnou visel hrozivý příslib cesty domů. „Myslím, že bych měla raději jet vlakem,“ navrhla jsem váhavě Stephenovi, ten o tom ale nechtěl ani slyšet. Nemohla jsem ho urazit, takže jsem se zase usadila na sedadle spolujezdce v jejich hrozném Zephyru. Cesta domů byla stejně strašlivá jako cesta do Oxfordu. Když jsme konečně dorazili do St Albans, byla jsem rozhodnutá, že už nikdy nepodstoupím nic podobného, přestože se mi ples moc líbil. Když jsme přijížděli k našemu domu, moje matka stála zrovna na zahrádce.

Odměřeně jsem poděkovala a rozloučila se se Stephenem, vešla jsem do domu a ani jsem se neohlédla. Matka vešla za mnou a přísně mě pokárala: „Nepošleš doufám toho nebohého mladíka pryč, aniž bys mu nabídla aspoň šálek čaje?“ Moje lhostejnost ji šokovala. Její slova ve mně probudila svědomí. Vyběhla jsem z domu, abych se Stephena pokusila zastavit. Pořád stál před brankou a snažil se zaparkovat. Auto se právě pomalu rozjíždělo pozpátku dolů z kopce, protože Stephen odbrzdil, předtím než nastartoval. Zatáhl brzdu a ochotně přijal mé pozvání. Sedli jsme si na sluníčko u dveří na zahradu. Nadšeně jsme o plese vyprávěli mé matce, Stephen byl pozorný a okouzlující. Zjistila jsem, že se mi vlastně přece jen líbí a že mu jeho šílené řidičské návyky odpustím, pokud s nimi nebudu konfrontována příliš často.

KAPITOLA 4

Škryté pravdy

O pár týdnů později k nám do rodiny dočasně přibyl nový člen. Mí rodiče totiž nabídli ubytování v rámci výměny s francouzskými školami, a tak se k nám nastěhovala šestnáctiletá dívka, jejíž nejlepší přítelkyně zvláštní shodou okolností bydlela u Hawkingových. Jednu červnovou sobotu, nedlouho po slavnostním plese, pozvala Isobel Hawkingová dvě francouzské dívky a mě, abychom se s ní vydaly na výlet do Cambridge. S úlevou jsem zjistila, že řídí úplně normálně. Kromě toho si s námi žoviálně povídala po způsobu tehdejších intelektuálů a přibalila na cestu skvělé pohoštění, které nazvala „studenou svačinkou“. Všichni jsme jedli na verandě Stephenova přízemního pokoje domu na Adams Road. Tak se naše rodina dostala častěji a blíže do kontaktu s Hawkingovými, a když Stephen příště přijel na víkend domů, rodiče ho pozvali na večeři. Chovali se k němu s dokonalou pohostinností a nijak nedávali najevo znepokojení nad jeho excentrickým

zevnějškem. Stephen se totiž vrátil ke svým starým oxfordským způsobům. Rovné řídké vlasy měl delší než dříve, vrátilo se i staré černé sametové sako a červený motýlek. Teď z nich byla uniforma určená k pokoření přesně té konformity, jejímiž zástupci byli moji rodiče. Ty mohlo snad uklidnit jen to, že setkání mělo být na delší dobu naše poslední. Mě totiž čekala další cesta do Španělska.

Jednoho brzkého rána v červenci roku 1963 mě otec odvezl na letiště Gatwick, odkud měla v 9 hodin odlétat studentská linka. V Madridu jsme měli přistát v jednu odpoledne. Odlet byl ale zpožděný, protože bylo nutné na poslední chvíli opravit motor. Zpoždění ani jeho příčina mě nijak neznepokojovaly. Dokonce mi ani nevadilo, že když letadlo vzlétlo, v kabině ze stropu kapala voda, která se brzy proměnila v rampouchy. Stejně tak mě nechávalo klidnou i zjištění, že v kokpitu, kam nás studenty pozvali na prohlídku, si kapitán a druhý pilot spokojeně užívají vychlazená piva. V Madridu na nás čekal známý našeho rodinného lékaře Bill Lewis. Ten byl mnohem nervóznější. „Myslel jsem, že letíte přes severní pól!“ žertoval, když jsem v pět hodin odpoledne konečně prošla hraniční kontrolou. Odvezl mě k nim domů, abych se seznámila s jeho ženou. Ta mě ubezpečila, že každý den po šesté hodině večerní jsou mi dveře jejich příbytku otevřené, a poté mě dovezla na místo, kde jsem měla být ubytovaná. Domáci se jmenovala Pilar. Byla to drobná živá žena, nos ostrý jako ptačí zobák, černé vlasy, a žila sama bez manžela v ohromném, prakticky uspořádaném bytě jen za rohem od Lewisových. Druhá nájemnice paní Pilar se jmenovala Sylvia. Byla Angličanka jako já a pracovala na britské ambasádě. Sylvii se někteří přátelé naší domáci příliš nelíbili, protože k ní chodili na návštěvu v jakoukoli denní i noční hodinu, a když mi pověděla o svých starostech, rozhodla jsem se, že z Madridu zmizím při nejbližší možné příležitosti. Každý okamžik v hlavním městě jsem ale chtěla využít naplno. Navštívila jsem muzeum Prado a turistickými autobusy jsem vyrazila na prohlídku královských paláců Aranjuez a Escorial. Samozřejmě jsem se vydala i do

Toleda, středověkého města na skále nad řekou Tajo, kde ve 13. století žili křesťané, Židé i Arabové v naprosté harmonii a společně usilovali o co největší poznání. V 17. století tu pak El Greco stvořil svá vrcholná díla. Se skupinou dalších studentů jsem se vydala i na pouť do Údolí padlých, el Valle de los Caídos, což měl být pomník všem padlým v občanské válce, ve skutečnosti tu ale byli pohřbení výhradně fašisté, později i sám Franco, a postavili ho republikánští váleční zajatci. Uvědomila jsem si, že ta spousta zmrzačených žebráků, které jsem potkávala na madridských ulicích, jsou tragická živá mementa občanské války. Tak mi byla odhalena i ta ošklivá, rozpolcená stránka španělské reality. V polovině dvacátého století byla tato země stále rozervaná, stejně tak, jak to zobrazil v osmnáctém a počátkem devatenáctého století Goya ve svých dílech, která jsem si měla možnost prohlédnout v muzeu Prado.

Doma u paní Pilar jsme se Sylvii cítily, že se blíží krize. Soustavně jsme s ní večer odmítaly chodit ven a stejně soustavně po kuchyni létaly hrnce, zatímco společné stolování bylo jen dílem náhody. Pociťovala jsem jisté výčitky, že jsem Sylvii nechala v bryndě, rozhodla jsem se ale vycouvat a vyrazila jsem klimatizovaným vlakem do bezpečí Granady. Tady jsem se na delší dobu ubytovala v mezinárodním studentském hostelu. Bydlela tu spousta zajímavých, náhodně poskládaných lidí. Zajímaví byli hlavně Španělé, kteří se v jedné větě dokázali pohádat o čemkoli, od politiky až po poezii. Abych si zachovala zdravý rozum, někdy jsem z jejich bouřlivých hádek utíkala na osamělé procházky Granadou uprostřed rozpáleného dne. Dívala jsem se, jak si cikánata hrají před jeskyněmi, ve kterých žijí, toulala jsem se maurským palácem Alhambrou i krásnými zahradami Generalife. Nádhra toho místa mě uchvacovala.

Vůně růží a klokotání fontán mě ukolébávaly až k zasněnému podřimování, sedávala jsem celé hodiny pod oblouky na nádvoří s fontánami a jezírky, hleděla jsem odtamtud k hradbám, které skrývaly propletené krajkoví vnitřních nádvoří Alhambry. Město mi leželo u nohou, na slunci se

oslnivě blyštělo a vystupovaly z něj jen vysoké, lahvově zelené koruny cypřišů a nápadné fialové a růžové plochy bugenvilií, jež pokrývaly jiskřivě bílé hradební zdi. Krásné, ale také velmi kruté město. Kde jinde snad byl zavražděn nejslavnější z místních rodáků? Právě v Granadě na počátku španělské občanské války fašističtí rebelové zavraždili největšího španělského básníka 20. století Federica Garcíu Lorcu, toho básníka, který mě dokázal barvou, rytmem i obrazností svých veršů získat pro krásy Andalusie dlouho předtím, než mé nohy stanuly na tamní půdě.

V těchto dlouhých osamělých dnech plných přemýšlení, v tak oslnivě krásných kulisách, mě přemáhala samota. I dříve jsem zažívala chvíle velké sklíčenosti, aniž bych dokázala rozluštit jejich příčinu. Teď ale příčiny mého smutku přestávaly být tajemstvím. Bylo to úplně přirozené – toužila jsem po někom, s kým bych mohla své zážitky sdílet. Uvědomila jsem si navíc, že bych je chtěla sdílet právě se Stephenem. Náš rodící se vztah skrýval příslib harmonie a zdálo se mi, že bychom se k sobě hodili. Kvůli jeho nemoci byl ale jakýkoli vztah předem odsouzen k nejistému, vrtkavému a zřejmě velice bolestnému konci. Mohla jsem mu snad pomoci dojít naplnění a dospět, byť krátce, ke štěstí? Pochybovala jsem, zda to není úkol nad mé síly; když jsem se ale svěřila svým nově nabytým přátelům různých národností, všichni mě povzbuzovali, ať se odvážím udělat ten další krok. „Jestli tě potřebuje, tak to musíš udělat,“ říkali mi.

Bojovala jsem se svými vnitřními nejistotami, touha po dobrodružství mě ale nakonec vytrhla z náruče kouzelné, krásné Granady. Skončila jsem v rozpáleném páchnoucím autobuse, plném trhovců a jejich zboží (to bylo povětšinou živé, plácalo křídly a kdákalo celou cestu), a vydala se přes kopce do Malagy. Když jsem na autobusovém nádraží čekala na spoj do La Líney, což byla poslední španělská osada před Gibraltarem, překvapil mě cizí muž. Nabídl mi, zda bych se nechtěla stát tanečnicí španělských tanců. K mému údivu mi vysvětlil, že můj vzhled a postava se k tomu ideálně hodí. I když už jsem tou dobou měla s odháněním dotěrných Španělů

bohaté zkušenosti, jeho nabídka mi polichotila. Sice jsem na něj pohlížela s nedůvěrou, on to ale zřejmě myslel vážně. Nebyl ani slizký, ani vtíravý, choval se docela otevřeně a podal mi vizitku s adresou svého tanečního studia. Právě jsem zvažovala jeho nabídku, když se mi do zorného pole dostal autobus do La Líney a vysvobodil mě z náruče pokušení. Někdy lehce zalituji, že autobus porušil veškeré zavedené zvyklosti Pyrenejského poloostrova, když se objevil přesně podle jízdního řádu. Jak by to bylo bývalo dopadlo, kdyby tenkrát přijel jen o pár minut později?

V La Línejí jsem překročila fyzickou hranici mezi Španělskem a Gibraltarem – měla podobu nepřehlédnutelného, snad deset metrů vysokého plotu ze zelených kovových prutů, ve kterém zela brána obsazená pohraničníky. Gibraltar byl sice zatížený všemi rozpory vlastními britským koloniím, zároveň byl ale pohodlnou základnou pro můj jediný výlet do Afriky, do Tangeru, kde jsem se měla poprvé v životě setkat s Araby, potomky národa, který v roce 711 obsadil Španělsko a nadvládu si tam udržel přes sedm set let. Musím říct, že se mi líbili. Ke mně, mladé Angličance, která cestovala bez doprovodu, se chovali s velkou zdvořilostí. Na rozdíl od Španělů, kteří automaticky obtěžovali každou cizinku, která jim přišla do cesty, byli Arabové úplně jiní. Byli to důstojní lidé, hrdí na své nemalé umělecké schopnosti, jež byly vystaveny na odív v nesčetných stáncích v uličkách hlavního tržiště, a nebyla jim cizí jemnost a pohostinnost. Zajímalo je, jak se žije v Evropě, což jsem zjistila nad mnoha sklenicemi horkého sladkého mátového čaje, jímž mě hostili, kdykoliv jsem si v jejich krámku koupila sebemenší maličkost.

V Madridu za mé nepřítomnosti létala podle Sylvie spousta nádobí. Pilar byla čím dál nespokojenější s tím, jak se jí její platící hosté odvděčovali, očekávala nejspíš řadu mnohem zajímavějších výhod. Nakonec Sylvii vystěhovala z jejího pokoje, takže jsme bydlely spolu. Usoudily jsme, že je to pro nás vlastně výhodné, protože víc hlav víc ví, pro Sylvii to ale v dlouhodobé perspektivě nevěstilo nic dobrého. Já se totiž zanedlouho měla

vracet do Anglie a ona v té domácnosti rozhodně nemohla zůstat sama. Záměrně jsem Lewisovým zatajila pravdu o ubytování, které mi tak laskavě opatřili, protože jsem nechtěla vypadat nevděčně. Teď ale nastal čas seznámit je s tím, co se dělo v *casa de Pilar*. Sylvia se mnou jednoho dne šla k Lewisovým na koktejl o šesté a společně jsme jim vyprávěly o tom, jaké odporné pánské návštěvy si u nás podávaly dveře. Madam Pilar totiž úspěšně vedla sice malý, ale frekventovaný veřejný dům a byla rozhodnutá, že teď svým nanicovatým stárnoucím kunčoftům nabídne pár pěkných Angličanek. Mluvily jsme o tom, jak se nás pokoušeli fyzicky inzultovat, když jsme se večer vracely domů a schovávaly jsme se za správcem, který měl u sebe klíče od hlavního vchodu všech domů v ulici a objevil se při sebemenším tlesknutí, aby nám odemkl. Zlehka jsme se dotkly i scén, které se odehrávaly celou noc v ostatních pokojích velkého bytu, i toho, jak zlověstně rachotila klika naší zamčené ložnice.

Zatímco jsme se Sylvii během mého posledního madridského večera popisovaly pozornému publiku britských exulantů tyto události, paní Lewisová se zakuckala svým ginem s tonikem, ostatní hosté se pobaveně smáli. Roznesli tu zvěst široko daleko, aby Sylvii zajistili bez prodlení nové bydlení. Většina pravidelných hostů, co chodila k Lewisovým na koktejly, pracovala stejně jako Silvia na britské ambasádě, ačkoli ona se s nikým z nich zatím nesetkala. Byli zábavní, ale žili skromně a byli dobrou vizitkou britské diplomacie, jež mě začala lákat coby další možný krok v kariéře. Druhý den jsem se vracela do Anglie, opět studentskou linkou. Bylo mi smutno, že opouštím místo tolika zážitků, turistických atrakcí, zajímavých zvuků, známostí a intrik. Zároveň mě lákal pocit, že přede mnou leží svět otevřených možností, i když navzájem si někdy odporujících.

KAPITOLA 5

Nejisté základy

Po návratu ze Španělska jsem se pokoušela Stephena kontaktovat, ale bohužel bez úspěchu. Jeho matka mi sdělila, že už se vrátil do Cambridge a nedaří se mu dobře. Pilně jsem se připravovala na to, až opustím domov a vydám se vstříc novému životu do Londýna, a po několik následujících týdnů jsem byla naplno pohlcena studentským a společenským kolotočem života na Westfield College a londýnskou kulturou obecně. Koncerty, divadlo, balet, to vše bylo najednou na dosah ruky. Tak se stalo, že jsem právě jela metrem se skupinou přátel, když jsme zahlédli první titulky oznamující atentát na prezidenta Kennedyho. Zhruba tehdy, v listopadu 1963, se mi také po dlouhé době ozval Stephen. Chystal se do Londýna k zubaři a zeptal se mě, jestli bych s ním nezašla do opery. To mě lákalo mnohem víc než studentské tancovačky, vesměs vážné společenské události, kde chlapci zůstávali přilepení ke stěnám tanečního sálu až do posledního tance, na-

vzdory tomu, že právě naplno propukla kolem Beatles mánie. I když jsem hudbu milovala od útlého dětství, měla jsem pouze základní hudební vzdělání a v opeře jsem byla pouze jednou, se školou, na představení *Figara* v divadle Sadler's Wells. Učinila jsem jen jediný pokus naučit se hře na hudební nástroj, totiž na flétnu. Když mi bylo třináct, moje naděje v tomto směru se rozplynuly. Na zamrzlém jezeře v parku Verulamium, což bylo místo dávné římské osady, na jejíchž troskách bylo založeno St Albans, jsem si při bruslení zlomila obě ruce.

Jednoho pátečního večera toho listopadu jsem se tedy se Stephenem setkala na Harley Street. Tady měl jeho přiřazený australský strýc Russell Cole svou zubní ordinaci. Stephen krácel jen s velkými obtížemi, kymácel se ze strany na stranu a taxíky se pro něj staly nákladnou nezbytností, když musel urazit jakoukoli delší vzdálenost. Bylo zajímavé, že čím nejistější měl krok, tím odbojnější a radikálnější měl názory. Cestou do Wallaceovy sbírky, která byla od Harley Street vzdálena jen malý kousek, najednou rezolutně prohlásil, že nesdílí obecný obdiv k zavražděnému prezidentovi. Podle něj se Kennedyho chování během karibské raketové krize rovnalo bláznovství – dovedl svět na pokraj nukleární katastrofy a byl to on, nikoli Rusové, kdo pohrozil, že je připraven dovést zemi až k ozbrojenému konfliktu. A navíc, tvrdil Stephen, bylo naprosto směšné, že Spojené státy hovořily o vítězství, když Kennedy souhlasil s tím, že americké rakety zmizí z Turecka, tak, jak si přál Chruščev. Stephen své názory dával vehementně najevo a byl ale zcela neúnavný, i když téměř nemohl chodit. Od Wallaceovy sbírky jsme se tedy vydali dolů po Regent Street, abychom našli nějakou restauraci, kde se najíme. Právě jsme přecházeli přes Regent Street na jejím jižním konci, když na semaforu padla zelená a Stephen uprostřed ulice zakopl a upadl. Nějaký kolemjdoucí mi pomohl ho zdvihnout na nohy a já mu nabídla rámě, aby se o mě mohl opřít. Otřesení jsme mávli na taxík a vydali se do divadla.

Stephen měl lístky na *Bludného Holandána*. Představení bylo naprosto velkolepé, hudba a dramaturgie slavného příběhu nás zcela strhly. Bludný Holandán je odsouzen k tomu, aby brázdil oceány bouří a vichrem, dokud nenalezne někoho, kdo se z lásky k němu obětuje. Je to nešťastná postava pronásledovaná osudem, která hlasitě běduje nad svým údělem v lanoví své divoké plachetnice. Senta, dívka, která se do něj zamiluje, je čistá a nevinná. Vycítila jsem, že Stephen se s hlavním hrdinou cítí blízce spřízněný, a začínala jsem chápat, proč tak zběsile řídí. Otcovo auto bylo jen prostředkem, jímž ventiloval svoji zuřivost nad tím, jakou ďábelskou hru si s ním osud zahrál. I on hledal záchranu po všech koutech světa, a to způsobem, který se nedal nazvat jinak než bláznivým.

Po tom večeru jsem cítila, že musím o Stephenově nemoci zjistit víc. Několikrát jsem se vydala do Londýna, kontaktovala jsem staré známé, kteří studovali medicínu, a navštívila jsem i zastrčené kanceláře nejružnějších charitativních organizací, které se věnovaly neurologickým onemocněním. Dostávalo se mi ale netečného přijetí. Možná bylo lépe nic nevědět. Copak byl Stephenův osud o tolik horší než osud, který se vznášel nad celým světem, ptala jsem se sebe sama? Žili jsme ve stínu atomového hříbu a nikdo z nás nemohl počítat s tím, že mu bude dopřáno prožít svůj život až do jeho přirozeného konce.

Během šedavých zimních dnů mezi Vánocemi a Novým rokem jsem se zastavila u Stephenových rodičů v St Albans. Stephen byl doma, ale právě se s otcem a sestrami chystal do Londýna na operní představení. Bylo už zjevné, že mě rád vidí, takže jsem přijala spontánní pozvání, abych s ním a s otcem za týden vyrazila na další operu, tentokrát na Straussova *Růžového kavalíra*.

U Hawkingových patřila opera zřejmě mezi běžné rodinné radovánky. Já byla nováčkem a pořád jsem si ještě na tuto hybridní uměleckou formu neutvořila vlastní názor. I když měla bezpochyby úžasnou emoční sílu, vzniklou kombinací hudby a divadla, pokud jí divák byť jen na vteřinu

nevěnoval plnou pozornost, snadno se stala směšnou. V dalším semestru měl Stephen v zásobě zdánlivě nevycerpatelné množství lístků do opery a pravidelně jezdil do Londýna, kde mě brávil do Covent Garden či do Sadler's Wells. Jednou jsem si dovolila navrhnout, že bych šla raději na balet, protože jsem ho milovala snad od čtyř let, tento návrh byl ale s pohrdáním zamítnut. Balet je ztráta času a hudba, jež ho doprovází, je naprosto triviální, bylo mi řečeno. Po tomto tvrdém pokárání jsem Stephenovi ani neřekla, že se mi přes studentské odbory podařilo získat lístek na Čajkovského *Romea a Julii* v obsazení Fonteynové a Nurejeva. Šly jsme s kamarádkami a seděly jsme na levných místech, vysoko v hledišti v Covent Garden, mnohem výš, než byla místa vpředu, takzvaný *grand circle* –, tam obvykle sedávali Hawkingovi. Představení bylo úžasné a zanechalo ve mně hluboký dojem.

Stephen jezdil často do Londýna na semináře nebo k zubaři a já stále častěji jezdila o sobotách a nedělích do Cambridge, abych ho navštívila. I když jsme se na tyto návštěvy oba netrpělivě těšili, někdy jsme z nich bývali zklamaní. Zpáteční cesta do Cambridge stála deset šilinků, což znamenalo povážlivý zásah do mého skrovného rozpočtu deseti liber měsíčně. Náš románek rozhodně neprobíhal tak hladce, jak by se dalo očekávat. Stephen pochopitelně vůbec neuvažoval o dlouhodobém vážném vztahu, v tom mu bránila neblahá prognóza jeho onemocnění. Zřejmě si uměl představit nanejvýš nezávazný románek, a to zase nebylo nic, co bych dokázala akceptovat já, ve své nevinosti a v puritánském ovzduší raných šedesátých let, kdy nám navíc v rozvíjení našeho románu bránil strach z nechtěného těhotenství. Různé pohledy na věc mezi námi vytvářely takové napětí, že jsem se do Londýna často vracela v slzách a Stephen měl nejspíš zase pocit, že moje přítomnost jen přispívá sůl do rány jeho velkého traumatu. Co se týkalo emocí, byl skoupý na slovo a o své nemoci odmítal mluvit. Bála jsem se, abych mu neublížila, a tak jsem se jeho pocity snažila odhadnout, aniž bych ho nutila o nich mluvit. Nevědomky

jsem tak nastolila zvyk vzájemně nekomunikovat, který se časem stal nesnesitelným. Později během té zimy jsem se s ním zase jednou setkala na Harley Street, tehdy měl za sebou další schůzku se svým poradcem. „Jak to šlo?“ zeptala jsem se. Stephen se zašklebil. „Řekl mi, že se nemám obtěžovat za ním znovu chodit, protože pro mě nemůže nic udělat.“

Na Westfieldu se mnou moje spolubydlící Margaret Smithsonová chodila na pravidelné schůzky křesťanské mládeže, kde jsem doufala nalézt oporu v situaci, jež pro mě byla tím víc matoucí, čím víc jsem v ní byla citově zaangažovaná. Stephen se stejně jako jeho rodiče nijak netajil tím, že je ateista, navzdory tomu, že jeho prarodiče pocházeli z Yorkshiru a byli zapálení metodisté. Bylo pochopitelné, že jako kosmolog studující zákony, které vládou vesmíru, nemohl připustit, aby byly jeho výpočty ovlivněné vírou v Boha Stvořitele, a nijak to nesouviselo s tím, že by měl mysl zatměnou svým onemocněním. Byla jsem docela ráda, že jsem se vymanila z nudného stereotypu pravidelných nedělních mší, neměla jsem ale v úmyslu zavrhnout svoji víru. Možná za to mohla moje matka, ale byla jsem si jistá, že mezi nebem a zemí je něco víc, než jak to hlásalo Stephenovo chladné, neosobní přesvědčení. V této fázi vztahu už jsem mu na-prosto podlehla, očarována jeho očima a širokým úsměvem s dolíčky, jeho ateismus mě však nepřesvědčil. Instinktivně jsem tušila, že si nemohu do-volit podlehnout tak negativnímu vlivu, který nenabízel žádnou útěchu, žádnou podporu ani naději pro lidstvo. Ateismus by nás oba zničil. Potřebovala jsem se držet veškerých paprsků naděje, které jsem dokázala najít, a udržet si dost víry pro oba, pokud z našeho smutného plahočení mělo vzejít cokoli dobrého.

Na setkání mladých křesťanů nechodilo moc studentů a jejich řady měly prořídnout ještě více. Tématem debat toho semestru měla být božská milost, brzy se ale ukázalo, že vedoucí mládeže, včetně mladého kaplana, kterému jsme škodolibě přezdívali reverend Polívka, zastávali neoblomné přesvědčení, že pouze pokřtění křesťané, kteří chodili pravidelně ke zpovědi

a na mše, mohli být adresáty takové božské milosti, mohli být spaseni, nebo jak tomu chcete říkat, a pouze jim náleží právo vstoupit do království nebeského. Natolik nás to s Margaret rozčílilo, že jsme odešly a v zuřivosti jsme sestavovaly seznamy těch, které jsme milovaly, dobrých lidí, přátel a příbuzných, kteří nenaplnňovali ta správná kritéria ke spasení. Dlouho jsme o tématu diskutovaly mezi sebou, a to i potom, když začaly prázdniny a já ji přijela navštívit k jejím rodičům do Yorkshiru.

Dnes tráví studenti jazyků na studiích v zahraničí docela běžně jeden rok. V šedesátých letech však možnost strávit v zemi studovaného jazyka byť jen jediný semestr byla nepředstavitelný luxus. My, studentky z Westfieldu, jsme se koncem dubna vypravily na cestu vlakem a lodí, abychom léto strávily na kurzu španělštiny na univerzitě ve Valencii. Když jsme ale dorazily na místo, zjistily jsme, že žádný kurz španělštiny tu připravený není; jediné, co nám mohli nabídnout, bylo pár kurzů o Shakespearovi, ovšem ve španělštině. A jediné, co jsme opravdu musely, bylo vyzvednout si na konci semestru potvrzení o docházce, bez ohledu na to, zda jsme na přednášky opravdu chodily. Na přednášku jsme se vydaly jen jedinkrát. Z Macbetha tam udělali frašku, a to nám stačilo. V anglické škole se Shakespeare probírá pořád dokola a já nesnesla pomýšlení, že bych měla cokoliv podobného podstoupit ještě ve španělštině. Mé spolence byly téhož názoru, a tak jsme místo na semináře chodily na pláž.

O pouhé dva týdny později, když ostatní šli na pláž, jsem musela zůstat doma ve svém pokoji v sedmém patře. Přepadla mě totiž strašná bolest hlavy; nejdřív jsem měla podezření na úpal, nakonec šlo ale o poměrně vážný případ planých neštovic. Cítila jsem se hrozně. Strašně se mi stýskalo po Stephenovi. Telefonovat jsme si nemohli, tenkrát to bylo nemyslitelné, a on mi nepsal, ačkoli já mu poslala spoustu dopisů. Jedinou útěchu mi poskytovaly kamarádky z Westfieldu, které mě navštěvovaly, a byly tak mým jediným pojítkem s vnějším světem. Pomáhala mi i moje bytná, doña Pilar de Ubeda, a její dcera středního věku, Maribel. Obě byly ztělesněním

dobroty. Když jsem pomalu nabírala síly, často jsem zašla do kuchyně, kde mě doña Pilar učila vařit španělská jídla, což bylo tisíckrát přínosnější než učit se ve španělštině o Shakespearovi. Naučila mě, jak úhledně po čtvrtkách oloupat pomeranč, jak uvařit *gazpacho* a *paellu*, a brávala mě s sebou na nákupy. Naštěstí jsem měla obličej plný pupínků a doprovázela mě tato majestátní matrona, a tak jsem byla ušetřena nevítané pozornosti mužů, kteří se bezcílně potulovali po ulicích. Doma jsem pak sedávala v obývacím pokoji a do omrzení jsem poslouchala dvě desky, které jsem si koupila, Beethovenovu *Sedmou symfonii* a výběr z Wagnerova *Tristana a Isoldy*. Druhá deska ve mně vzbuzovala jen intenzivní, bolestivý žal. Až konečně přišel ten dlouho očekávaný moment a já sedla do vlaku do Barcelony, čímž začínala dlouhá cesta domů. Vůbec mě nemrzelo, že Valencii ponechám za zády. Navzdory šťavnatým pomerančům a všudypřítomné vůni citrusových hájů jsem cítila hořkou pachutí neustálého nadbíhání totalitnímu režimu, kde klidně zavřeli studenta přes noc do chládku a stránky dovezených *Timesů* bez uzardění konfiskovali.

Rodiče s sebou na nádraží přivedli Stephena, ale naše radost ze setkání měla krátké trvání. Brzy jsem si všimla, že se v mé nepřítomnosti změnil. Kromě toho, že teď chodil o holi, se jeho fyzický stav nijak viditelně nezhoršil, povahu mu ale poznamenala hluboká deprese. Projevovala se krutým, temným cynismem, který nebyl nijak tlumen tím, že trávil celé hodiny poslechem Wagnerových oper, puštěných na nejvyšší hlasitost. Byl ještě odměřenější a úsečnější než dříve, tolik ponořený do sebe. Když mi třeba jednou nabídl, že mě na trávníku před Trinity Hall naučí hrát kriket, zdálo se, že úplně zapomněl, že jsem tam také. Hůl, která se mu stala věčným průvodcem, zahodil stranou, vyštěkl na mě krátké pokyny, já jsem zamířila míčkem na první branku, a netrefila jsem se. V tu chvíli vzal Stephen do ruky svoji pálku a můj míč prohnal celým hřištěm až do vítězné branky dřív, než jsem se mohla pokusit podruhé. Stála jsem tam s otevřenými ústy, pobavená i vyděšená zároveň. Byl to husarský kousek, projev

frustrace a neskryvaného nepřátelství, jako by se mě vědomě snažil odradit, abych s ním ještě někdy chtěla mít cokoli společného. Na to ale bylo příliš pozdě. Už jsem do něj byla tak hluboce zamilovaná, že jsem neviděla žádnou cestu zpátky.

Ačkoli mě to bolelo, možná bylo lepší, že před námi stálo další odloučení. Stephena čekala cesta do Německa společně se sestrou Philippou. Vydali se na pouť k chrámu všech uctívačů Wagnera, totiž do Festspielhausu v Bayreuthu. Měli lístky na celý cyklus *Prsten Nibelungův*. Poté je čekala cesta vlakem do Prahy, za železnou oponu. Já měla mezitím jet se svým otcem na mezinárodní vládní konferenci do Dijonu. Měla jsem bydlet u jedné místní rodiny, postaršího páru s pětadvacetiletou dcerou, velice sofistikovanou, která měla práci i přítele. Nevadila mi ta představa trochy rozptýlení, protože tátova konference znamenala den či dva přednášek a seminářů a pak spoustu zábavy, kterou jsem si mohla užít i já. Byli jsme v kraji Bourgogne, takže se všechno točilo kolem místních proslavených vinic a sklípků. Následovala další fáze, bezpochyby jeden z nejpříjemnějších aspektů mého vzdělávání – totiž someliérský kurz, kde mě učili rozeznávat vína slavných jmen – Bourgogne, Nuits-Saint-Georges, Côtes de Beaune, Clos de Vougeot. Reklamní slogan na slavné víno Nuits-Saint-Georges probouzel moji nevinnou představivost: temně rudé, sametové víno údajně připomínalo „noc noci a její něžné laskání...”

Z Dijonu jsme jeli na letiště do Ženevy vyzvednout matku, pak nás čekalo několik dní v našem oblíbeném letovisku vysoko v Bernských Alpách. Hohfluh byla maličká vesnička na vršku Brennerského průsmyku s výhledem do údolí Aare u Meiringenu. Naskýtal se odsud skutečně čarokrásný výhled. Před odjezdem ze Švýcarska do Itálie nás otec vzal ještě do Luzernu, středověkého města postaveného na břehu jezera, a ukázal nám tu soubor obrazů *Tanec smrti* ve stropních trámech jednoho z dřevěných mostů přes řeku. Ukázal nám postavu Smrtky oblečenou

v bílém hávu, kterak si vybírá svoji oběť, sevře ji ve smrtícím objetí, roztáčeji ji rychleji a rychleji vstříc neúprosnému osudu.

Itálie mi učarovala, byla pastvou pro hladovou mysl a všechny smysly. Umění, historie, hudba, světlo a barvy, to vše nás obklopovalo, ať jsme se vydali kamkoli – do Coma, Florencie, San Gimignano, Pisy, Sieny, Verony, Padovy –, závratná přehlídka vzkvétající hojnosti. Jednoho večera po dni naplněném díly Michelangela, Botticelliho, Belliniho a Leonarda da Vinciho jsme se s matkou vykláněly z okna hotelu a hleděly přes řeku Arno směrem k Pittiho paláci, kde nás čekal ještě koncert. Právě tam mi matka ve sdílné chvílce prozradila, proč si mého otce na začátku války vzala. Řekla mi, že kdyby byl zraněn v boji, chtěla mít možnost se o něj starat. Ta poznámka se ukázala být přímo prorocká. Když jsme totiž o pár dní později dorazili do našeho Hotelu della Salute v Benátkách, zastrčeného u kanálu za kostelem stejného jména, manažer hotelu mi předal pohled adresovaný na moje jméno. Byl na něm obrázek zámku v Salcburku a napsal ho Stephen.

Měla jsem obrovskou radost. Copak na mě snad Stephen myslel tak jako já na něj? Díky té pohlednici jsem měla naději, že se těší, až se na konci léta uvidíme. Pohled byl netypicky plný různých zpráv. Do Salcburku přicestovali na konci festivalu a bylo to tam docela jiné než v Bayreuthu. Bylo tam krásně a velice levně, skutečně dobrá reklama na komunismus. Stephen se nezmínil, že kvůli ošklivému pádu ve vlaku v Německu přišel o přední zuby a že strávil mnoho hodin na zubařském křesle svého strýce na Harley Street. Ve světle romantického okouzlení, byť prožívaného na dálku, se mi Benátky, jejich kanály, laguny, paláce, kostely, galerie a ostrovy zdály mnohem trpytivější, nedočkavě jsem však vyhlížela novou kapitolu svého života, která měla brzy začít. Proto mi nebylo líto, když jsme Benátky opustili a vydali se zpět do Švýcarska. Z Basileje nás čekal let domů i s naším autem, což byl ospravedlnitelný výstřelek vzhledem k těm tisícům kilometrů, které můj otec za ta léta najezdil po celé Evropě.

Po návratu byl Stephen rád, že mě vidí. Intuitivně jsem vycítila, že začal na náš vztah nahlížet pozitivněji a snad i pochopil, že ještě není vše ztraceno, že budoucnost snad není tak černá, jak ji namalovaly jeho nejhorší obavy. Jednoho deštivého, temného sobotního večera zpět v Cambridgi mi váhavě pošeptal nabídku k sňatku. Ten okamžik změnil naše životy a všechny moje myšlenky na kariéru v diplomacii poslal k ledu.

KAPITOLA 6

Naše zázemí

Jakmile jsme učinili to impulzivní rozhodnutí, všechno ostatní do sebe pomalu začalo zapadat, možná ne samo, ale s naším odhodláním a úsilím ano. Následujícím rokem jsme propluli bez nesnází, protože jsme se vznášeli vysoko na vlně nadšení. Ať už měla moje rodina a přátelé jakékoli pochyby stran Stephenova zdraví, nechávali si je pro sebe a jediné komentáře se týkaly výstředností rodiny Hawkingových.

Takové poznámky mně ale nevadily, protože jsem měla Hawkingovy ráda a na jejich výstřednosti jsem nahlížela s uctivým obdivem. Cítila jsem se u nich vítaná, protože už teď se ke mně chovali jako ke členu rodiny. Možná se více uskromňovali, co se materiálních statků týkalo, a dávali přednost starým a osvědčeným věcem před novinkami, a rozhodně šetřili na vytápění. Když byla někomu zima, dostalo se mu stručné rady, ať se víc obleče, tak jako Frank Hawking. Co na tom, že další vrstvou byla třeba

noční košile, klidně uprostřed dne. Také jsem zjistila, že v jejich domě byla určitá místa, která by se dala s trochou shovívavosti popsat jako mírně zchátralá. Nic z toho pro mě ale nebylo úplnou novinkou. Zkrátka to jen znamenalo, že v této domácnosti se ctí určité priority, jež se nijak zvlášť nelišily od našich domácích zvyklostí. Mí rodiče byli po celá léta zvyklí šetřit a odříkat si. Nebyli jsme nijak bohatí a často jsme museli látat díry, protože většina otcova příjmu šla na naše vzdělání a na ty krásné letní cesty. Neměli jsme doma ústřední topení, a tak jsem byla zvyklá sedávat u ohně s obličejem a prsty u nohou rozpálenými doběla, zatímco jsem vzadu na temeni cítila ledový průvan. V noci, když okenní tabulky pokrývala celá zahrada ledových květů, jsem si nohy ztuhlé zimou pokládala na horkou ohřívací lahev a přitom jsem věděla, že za toto drobné pohodlí dalšího rána zaplatím bolestnými oznobeninami. Možná jsme měli trochu noblesnější domov než Hawkingovi, ale to bylo jen tím, že náš dům byl jednak menší, jednak se náš otec vzdal jakýchkoli ambicí stran domácího kutilství. Měl pro to také dobrý důvod, jeho pokusy cokoli opravit většinou končily katastrofou. Když se doma snažil třeba vymalovat, barva končila všude, jen ne na cílové ploše, a tak se už kdysi dávno pevně rozhodl, že v dlouhodobém horizontu bude levnější najmout si na podobné domácí práce profesionály.

Když jsem bývala u Hawkingových na návštěvě, málokdy se u společné tabule věnovali svým knižním zálibám, což bývalo jinak jejich železným zvykem. Většinou to byly společenské události, kterým velela Stephenova matka, schopná udržet si chladnou hlavu tváří v tvář častým výbuchům svého manžela. Frank Hawking dokázal být příkrý a náročný, měl ale dobré srdce. Většina jeho výbuchů byla adresována neživým předmětům, třeba tupému porcovacímu noži, rozbité sklenici či vidličce, která upadla na zem. Nikdy nekřičel přímo na členy své rodiny. Naopak, zejména vůči malému Edwardovi, který míval hlavně večer před spaním záchvaty vzteku, se choval se vzornou trpělivostí a tolerancí. Stephen už netrpěl svými temnými

deprese, které jsem znala z minulosti, a jeho mírnější, filozofičtější povaha slibovala, že v naší domácnosti by mohl zavládnout větší klid než u Hawkingových.

U společných večeří se hovořilo o intelektuálních tématech, o politice i mezinárodní situaci. Philippa studovala v Oxfordu čínštinu, a tak se řeč často stočila na kulturní revoluci. O dějinách a politice Orientu jsem toho moc nevěděla, a tak jsem považovala za vhodnější mlčet než dávat na odiv svoji neznalost. V porovnání s Orientem mi Španělsko a Francie připadaly hrozně provinční a nezajímavé a nikdo tu o ně nejevil sebemenší zájem. Hawkingovi navíc o Francii věděli první poslední, Isobel měla totiž ve Francii příbuzné. První poslední věděli i o Španělsku, protože Isobel s dětmi strávila tři měsíce poblíž domu Roberta Gravesa v Deie na Mallorce. Bylo to v létě roku 1950, když byl Frank v Africe, kde studoval tropickou medicínu. Beryl Gravesová byla kamarádka Isobel z doby, kdy obě studovaly v Oxfordu, a Robert Graves byl pro rodinu Hawkingových živoucí ikonou.

Když se po večeři sklidilo ze stolu, mladší generace hrávala nějakou deskovou hru. Stephen byl fanatickým hráčem od útlého dětství a se svým blízkým přítelem Johnem McClenahanem vymyslel dlouhou, komplikovanou hru na dynastie, kde byly rodokmeny, nižší šlechta, ohromné pozemky, biskupství pro mladší syny i dědické daně. Hra se bohužel nezachovala, takže jsme hrávali cluedo, scrabble, a někdy i legendárně obtížnou čínskou hru mau-jong, s krásnými vyřezávanými kameny ze slonoviny. Stephenovo kroketové mistrovství už jsem měla možnost zažít v mém přenosu, podobně to ale vypadalo i tenkrát, když se nabídl, že mě naučí hrát šachy. Když ale došlo na scrabble, nepotřebovala jsem žádného učitele, protože hry se slovy jsem měla dost natrénované. Hrála jsem je totiž od útlého dětství, zejména hru *Lexikon*, tu mě naučila moje povídavá a vynalézavá prateta Effie, když jsme kdysi bydleli v jejím domě v severním Londýně.

Když nás nebylo dost na to, abychom si zahráli nějakou deskovou hru, sedávali jsme po večeri se Stephenem u krbu, zatímco nás jeho matka obšťastňovala nejrůznějšími příhodami z rodinné historie. Ráda jsem ji poslouchala, považovala jsem ji za svůj velký vzor. Byla absolventkou Oxfordu, a než se vdala, pracovala jako daňová účetní. Byla inteligentní a bystrá, a přitom naprosto oddaná rodině, a zdálo se, že nemá žádné ambice týkající se kariéry. Učila tenkrát dějepis na soukromé internátní škole pro dívky v St Albans a její značný intelektuální potenciál tam zcela jistě nebyl využit. S pobavením a nadhledem mi povídala o své minulosti i o minulosti rodiny Hawkingových. Byla druhé dítě ze sedmi, narodila se v Glasgow, její otec tam pracoval jako lékař. Sám byl synem zámožného kamnáře. Rodina se přestěhovala do Plymouthu, když byla ještě malé dítě, přesto měla živé vzpomínky na prostý, ale impozantní dům svého dědečka v Glasgow, kde jedinou zábavu představovaly pravidelné modlitby v saloně, navštěvované všemi členy domácnosti i služebnictva. Z matčiny strany byla potomkem finančníka Johna Lawa z Lauristonu, kterému se v roce 1720 podařilo způsobit státní bankrot ve Francii a následně utekl do Louisiany. V proudu vyprávění často vyvstaly na povrch nejrůznější rodinné sváry, které se táhly přes celé generace. Většinou šlo o peníze, protože vydědění se považovalo za docela samozřejmý a obecně přijatelný způsob, jak puritánsky (a prakticky) vyjádřit nesouhlas s konáním dotyčného člena domácnosti.

Rodina Stephenova otce byli bohabojní sedláci z Yorkshiru. Měli jen jednoho výjimečného předka, který se počátkem 19. století stal správcem vévody Devonského hrabství. Díky této významné funkci se mu podařilo postavit docela velké rodinné sídlo v Boroughbridge v Yorkshiru, jež pojmenoval Chatsworth. Od té doby se rodinný majetek povážlivě ztenčil. Ve 20. století přivedlo špatné hospodaření Stephenova dědečka rodinu až k bankrotu a na babičku zbyl úkol zachránit svých pět dětí, čtyři chlapce a jednu dívku, před naprostou chudobou. Podařilo se jí to díky tomu, že si doma založila školu. Úspěch této instituce poukazoval na to, jak výjimeč-

nou byla osobností. Peníze, bohatství, zbohatnutí a zchudnutí hrály v příbězích vyprávěných Isobel Hawkingovou důležitou roli. Ostatní posuzovala hlavně podle jejich inteligence, nikoli podle mravní bezúhonnosti či dobroty. Šarm se považoval za vážnou slabost a ti, kdo jím disponovali, byli nahlíženi s hlubokou nedůvěrou.

Stephenova matka pocházela ze sedmi dětí, jeho otec z pěti. Stephen měl díky tomu hromadu bratranců a sestřenic a bezpočet bratranců a sestřenic přes koleno. Oba moji rodiče byli jedináčci, takže já žádné bratrance ani sestřenice neměla. Jen pár bratranců přes koleno, jednoho v Austrálii a zbytek na venkově v Norfolku. Seznámit se najednou s tolika blízkými příbuznými, kteří si navíc byli fyzicky dost podobní, byl pro mě proto trochu šok. Ze strany Stephenovy matky měli všichni vysoké lícní kosti, modré oči posazené blízko u sebe a vlnité kaštanové vlasy. Příbuzní z otcovy strany zase měli povětšinou protáhlé obličejy a hranatou spodní čelist. Jediný člověk na světě, který se mi alespoň trochu podobal, byl můj bratr. Tady jsem najednou narazila na třiatřicet bratranců a sestřenic, kteří od sebe byli takřka k nerozeznání, podle toho, z které strany rodiny pocházeli, a všichni měli ke Stephenovi blízký vztah.

Spousta z nich sice žila v cizině a často se rozváděli, mnoho z nich jsem ale měla během řady rodinných setkání té zimy příležitost poznat, společně s jejich přáteli, manželi a manželkami, a dokonce i s jejich bývalými partnery. Chovali se ke mně otevřeně a přátelsky a já si začala uvědomovat, jaké má velká rodina výhody – sice se nevyjímáte vzhledem, máte ale velký pocit bezpečí, plynoucí ze sounáležitosti tolika lidí. Tento pocit sounáležitosti velké rodiny mě nadchl. Srovnání jsem měla jen se svojí bezprostřední rodinou. Rodiče, bratr, jedna babička a dvě prarčiny mi najednou nějak nestačili.

Jeden člen rodiny Hawkingových nicméně nedisponoval takovým sebevědomím jako ostatní. Když se Stephenova teta Muriel doslechla, že jsme zasnoubení, prohlásila, že „musí přijet z Yorkshiru k nám na jih, aby

se podívala, co je to za děvče, které si Stephen bere“. Muriel byla jediná sestra Franka Hawkinga. Byla z celé rodiny nejostýchavější a ze všech dětí zůstala doma s rodiči právě ona, aby o ně pečovala, i když jinak byla talentovanou hudebnicí. Teď jí bylo kolem šedesáti a v obličeji se jí zračila frustrace. Měla smutný výraz, povislé tváře a velké, krásně hnědé oči. Svému bratru Frankovi byla hluboce oddaná a totéž pociťovala i k jeho nejstaršímu synovi. Zakládala si na intelektuální výjimečnosti své rodiny, ačkoli ona sama přílišným intelektem neoplývala. Mluvila prostě a příbuzní ji často ignorovali. Stephen, její kmotřenec, se k ní nicméně choval mile a velkoryse. Když jsem měla soutěživé, přehnaně intelektuálské atmosféry v jídelně právě dost, často jsem sedávala a povídala jsem si s tetou Muriel, nebo jsem utíkala do podkroví za babi Walkerovou.

K jiným lidem než k nejbližším příbuzným dokázal být Stephen sžíravě kritický. Sebevědomí se mu rychle vrátilo a velice rád vnášel do konverzace své oxfordské způsoby. Často měly jeho výroky za cíl protistranu šokovat a provokovat. Když se na návštěvě u mojí babičky nechal slyšet, že katedrála v Norwichi je úplně obyčejný barák, babička se svou mírnou povahou byla hluboce dotčená. Moje přátele považoval za snadnou oběť a na večírcích na sebe neváhal strhnout veškerou pozornost, protože se rád, hlasitě a úporně hádal.

Se mnou se dohadoval o tom, že umělé kytky ve všem předčí ty pravé, nebo o tom, že můj nejoblíbenější skladatel Brahms skládá mizerně, protože neumí pracovat s orchestrem. Rachmaninov se hodil leda do sběru a Čajkovskij zase obstojně zvládal jenom balet. Já toho tehdy o vážné hudbě ještě moc nevěděla, o Rachmaninovi a Čajkovském jsem dokázala říct jen to, že mě jejich hudba hluboce dojíhá, a o Brahmových orchestrálních schopnostech jsem neměla ani ponětí. Teprve o mnoho let později mě pobavilo zjištění, že zatímco Wagner Brahmse nesnášel, ani ten k němu nechoval city o nic vřelejší.

Sice jsem na Stephenovi obdivovala, že si nepotrpí na zdvořilostní fráze, s obavami jsem ale vnímala, že je silně arogantní a že bych mohla kvůli němu přijít nejen o přátele, ale dokonce i o rodinu. V jednu chvíli jsem se dokonce bála i toho, že ohrozí veškeré moje naděje na akademickou kariéru. Nevadilo mi vzdát se kvůli němu svých plánů na služby v diplomacii, nelíbilo se mi ale, že by mohl zabránit i tomu, abych se realizovala někde na univerzitě. Vyznamenal se například tehdy, když jsem ho s sebou vzala na schůzku se svým studijním vedoucím Alanem Deyermondem. Ten mě podporoval v tom, abych se pustila do doktorátu ve středověké literatuře. Stephen nonšalantně mával skleničkou sherry, jako by se právě chystal říct něco tak naprosto jasného, že by s ním nesouhlasil leda blázen, a všem přítomným včetně Alana Deyermonda oznámil, že studovat středověkou literaturu je užitečné asi tak jako počítat kamínky na pláži. Alan Deyermond naštěstí také studoval na Oxfordu a hrozenou rukavicí s chutí zdvihl. Následovala diskuse hodná všech zúčastněných. Obě strany se rozešly velice přátelsky, aniž by dospěly k závěru. Když jsem si cestou domů v autě dovolila zaprotestovat, Stephen jen pokrčil rameny: „Nesmíš si to brát tak osobně.“

Stephenovo přesvědčení, že intelektuální hádky se nesmí brát osobně, mělo ještě téhož roku projít zatěžkávací zkouškou. Profesor Fred Hoyle, který Stephena nepřijal na doktorát, tou dobou masivně popularizoval vědu v televizi a jeho jméno se stalo známým po celé Anglii. Díky tomuto úspěchu mohl tlačit na vládu, aby mu v Cambridgi zřídila samostatný Astronomický institut. Bylo předem jasné, že když jeho požadavky nebudou splněny, uteče jako tolik dalších britských vědců své doby do Spojených států. Měl moc a byl populární, o jeho nejnovějších teoriích se psalo v novinách, zejména o těch, které rozvíjel společně se svým indickým doktorandem Jayantem Narlikarem. Ten měl kancelář v budově Cavendish centra v Cambridgi jen kousek od té Stephenovy.

Hoyleova další práce měla brzy vyjít tiskem. Jednalo se o další rozvíjení různých aspektů teorie kvazistacionárního vesmíru, na které Hoyle pracoval společně s Hermannem Bondim a Thomasem Goldem. Prezentace probíhala před shromážděním ctihodných vědců v Královské společnosti nauk. Nakonec došlo na otázky z publika, které při podobných shromážděních bývají spíše formalitou. Stephen tam seděl také a dával si načas. Nakonec si předseda všiml i jeho zdvižené ruky a předal mu slovo. Stephen byl tenkrát jen mladým bezvýznamným doktorandem a neměl za sebou žádný vědecký úspěch. Teď se ztěžka postavil a sdělil Hoyleovi, jeho studentům i zbytku obecenstva, že předložené výpočty jsou chybné. Všichni zůstali sedět jako opáření a Hoylea taková opovážlivost vyvedla z míry. „Jak to víte?“ zeptal se, jistý si tím, že Stephenovy námitky proti jeho nové teorii bude snadné odrazit. Neočekával tak rozhodnou odpověď. „Spočítal jsem si to,“ odvětil Stephen a dodal: „Z hlavy.“ v důsledku této intervence si Stephena začali ve vědeckých kruzích lépe všímat, a také z ní vyplynulo téma jeho doktorské práce: vlastnosti rozpínajících se vesmírných systémů. Po této konfrontaci se ale vztahy mezi Stephenem a Fredem Hoylem nikam dál neposouvaly.

Bez ohledu na diskuse, vědecké, neosobní nebo ty ostatní, jsme v tom školním roce podřídili všechno jedinému cíli, totiž našemu nadcházejícímu sňatku. Rozhodli jsme se, že se vezmeme v červenci roku 1965. Protože vůbec nebylo jisté, že kdybych se vdala, budu moct i nadále bydlet na koleji Westfield College, mojí hlavní prioritou bylo získat souhlas vedení školy. Bez něj by se totiž svatba nejspíš musela odložit o rok, oba jsme věděli, co jsme při oznámení zasnoubení slíbili mému otci – že dokončím alespoň bakalářské studium. Tento slib jsme nemohli brát na lehkou váhu. Rok byl ve světle Stephenova onemocnění velice dlouhá doba a jeho otec mi také neustále připomínal, že není vůbec jisté, zda bude Stephen ještě za rok žít. Tato nepříjemná pravda mi vyvstávala před očima pokaždé, když jsem začala přemýšlet o budoucnosti. V první řadě jsem tedy musela

přesvědčit profesora Johna Vareye, vedoucího katedry španělštiny, i ředitelku školy, paní Matthewsovou, že naše situace nesnese odkladu. Profesor Varey mi po mé váhavé zmínce o celé záležitosti sdělil, že pokud mi ředitelka udělí požehnání, on mi ve sňatku bránit nebude.

S ředitelkou jsem se dosud setkala jen jedinkrát, totiž při onom nechvalně známém přijímacím pohovoru v roce 1962. Nechovala jsem tedy valně naděje, že by se naše věc mohla podařit. Její sekretářka určila čas naší schůzky na šestou hodinu jednoho podzimního večera roku 1964. S třesoucí se rukou jsem tedy zaklepala na dveře potažené zeleným sukem, jež její byt v Regents House oddělovaly od studijního oddělení školy. Ředitelka vycítila moji nervozitu, jakmile jsem vkročila do dveří. Ukázala mi, ať se posadím, do jedné ruky mi strčila cigaretu a do druhé sklenku sherry. „Co se děje?“ zamračila se na mě a znepokojeně mi pohlédla přímo do očí, „nebojte se, já vás nesním.“ Zhluboka jsem se nadechla a co nejlépe jsem se jí pokusila vyličit, jaký vztah mě váže ke Stephenovi, mluvila jsem o jeho nemoci, o prognóze a o našich plánech využít čas, který nám byl předurčen, na maximum. Ani jedinkrát ze mě nespustila oči a nedala najevo žádné emoce. Bez jediného přerušení vyslechla celý náš příběh a potom šla rovnou k věci. „Po svatbě budete muset bydlet jinde než na koleji, je vám to jasné?“ Srdce mi maličko nadskočilo radostí, když jsem pochočila, že naše plány nezavrhla rovnou. Na tuto otázku jsem byla připravená, proto jsem mohla ihned přikývnout. „Ano, to vím,“ odpověděla jsem, „našla jsem si soukromý pokoj na Platt's Lane.“

„Tak to je v pořádku,“ odvětila ředitelka Matthewsová a upřeně pozorovala řeřavé uhlíky v krbu. „Pak tedy jděte a využijte svoji šanci, jak nejlépe umíte.“ Zarazila se a pak mi nezvykle nepřítomným hlasem pověděla, že i ona sama byla v podobné situaci. Její vlastní manžel měl totiž vážné zdravotní postižení. Věděla tedy velice dobře, jak důležité je udělat to, co člověk považuje za správné. Souhlasila s mým otcem, že musím dostudovat. Varovala mě, že mě čeká nelehká budoucnost, a slíbila mi, že mě bude ze

všech sil podporovat – v tuto chvíli hlavně tím, že svůj souhlas s naším sňatkem oznámí profesorů Vareyovi.

Největší překážku jsme překonali, zbývalo jen zařídit mé ubytování na Platt's Lane. To už bylo snadné. Moje bytná paní Dunhamová mi pronajala podkrovní pokoj ve třetím patře svého domu a ona i její manžel se ukázali být trpělivými, pohostinnými domácími. Trpělivost zmiňuji zejména proto, že si nikdy ani náznakem nepostěžovali, když jsem si jejich telefon v pracovně v přízemí uzurpovala pro sebe. Stephen našel způsob, jak mi přes spoustu ústředen mezi Londýnem a Cambridgí volat za čtyři pence, což byla cena za místní hovor. Naše večerní konverzace tak byly časově neomezené. Užívali jsme si každodenního povídání a zamilovaného štěbetání a přitom jsme plánovali společnou budoucnost a probírali řadu témat. Pracovní nabídky, bydlení, plánování svatby a naší první cesty do USA, na letní školu na Cornellově univerzitě na severu státu New York. Ta měla začít pouhých deset dní po svatbě. Stephenova nemoc se tak dostala do pozadí jako drobná nepříjemnost.

KAPITOLA 7

V dobrém i zlém

Moje bezprostřední problémy se rázem vyřešily a já si byla jistá, že poslední rok na univerzitě hravě dokončím navzdory týdennímu dojíždění z Cambridge. Výsledky nedávného sociologického výzkum navíc dokazovaly, že sezdaní studenti bakalářského studia mají lepší výsledky než frustrovaní svobodní bakaláři. Můj hodný otec mi dál vyplácel kapesné, abych měla peníze na vlak, o naše živobytí se ale musel postarat Stephen. Svůj výzkum bral vážně, věděl, že ho ještě čeká spousta práce a bude nejspíš muset i publikovat, aby mohl požádat o stipendium pro mladé vědce. Na to konto začal rozvíjet své teorie, které způsobily takový rozruch na přednášce profesora Hoylea v Královské společnosti nauk. Navíc zjistil, že ho tato práce baví.

Když na mě tedy jednoho chladného rána v únoru 1965 čekal ve svém pokoji na Trinity Hall, teď naštěstí pohodlně umístěném v hlavní budově,

jeho netrpělivost nepramenila jen z běžného očekávání mladého snoubence, který se těší na svoji milou. Očekával totiž, že konečně využiju své dovednosti z kurzu pro sekretářky a na stroji mu sepišu žádost o práci. V obličejí se mu tehdy rozhostilo naprosté zděšení, když jsem vkročila do jeho pokoje a pod kabátem se mi na levé paži rýsovala velká bílá sádra. Veškeré mé naděje na trochu soucitu se vmžiku rozplynuly. Nic víc jsem nechtěla, protože zlomeninu jsem si přivodila za okolností tak trapných, že jsem se mu o nich neodvážila vyprávět po telefonu.

Pravda byla taková, že tanečky na Westfieldu se značně oživily poté, co byli poprvé přijati ke studiu i chlapci. Studentské odbory si zvolily benevolentnější členy komise, jež organizovala zábavy, takže jsme teď měli opravdové kapely, co hrály hudbu šedesátých let, hlavně Beatles a také twist. Twist jsem milovala a jednoho tanečního večera předešlý týden jsem se nechala vyzvat k tanci přítelem nějaké spolužačky. Nic víc za tím nebylo, podlaha ale byla vyleštěná jako zrcadlo, na kluzkém povrchu mi podjely podpatky a já šla k zemi. Dopadla jsem na nataženou levou ruku a ostrá bolest byla jasným znamením, že mám zase zlomené zápěstí. Jen tentokrát nebylo na vině bruslení, ale twist.

Z celého martyria jsem byla docela zdrcená, a tak mi hned nedošlo, proč se Stephen tváří tak zděšeně. Alespoň ne do okamžiku, než mi ukázal vypůjčený psací stroj a hromadu krásných bílých papírů naskládaných na stole do úhledné hromádky. S bolestným výrazem mi vysvětlil, že doufal, že bych mu mohla sepsat jeho žádost o stipendium pro mladé vědce na kolej Gonville a Caius. Žádost se musela odevzdat začátkem dalšího týdne. Cítila jsem se provinile kvůli tancování, a tak jsem sebrala veškerou sílu a přihlášku jsem krasopisně sepsala ručně, zdravou pravou rukou. Cvičení mi nicméně zabralo celý víkend.

Bylo nemyslitelné, abych přespávala v pokoji u Stephena. Pravidelně se stávalo, že Sam, nabručený správce koleje, který ve vchodu Q dohlížel na dodržování morálky, si všiml mého svetru nebo šátku, přehozeného přes

židli ve Stephenově pracovně. Tušil skandál a snadnou kořist, nebyl totiž žádným přítelem dámských návštěv, a často v brzkých ranních hodinách vstrčil hlavu do dveří ložnice a těšil se, že mě nachytá ve Stephenově úzké posteli. Jeho naděje, že bude moct nadřízeným oznámit tento mravnostní prohřešek, ale vyšly naplano – spousta Stephenových movitějších přátel mi o víkendech laskavě poskytovala nocleh. Měli už vlastní domy a auta a zakládali rodiny. Pro naši generaci to byl ten jediný řádný sled událostí. Ještě jsme měli jasné cíle – ideály romantické lásky: svatbu, domov a rodinu. Stephen a já jsme se lišili jen v jednom: věděli jsme, že na dosažení těchto cílů máme vyměřený čas.

Navzdory překážkám dorazila Stephenova žádost o stipendium včas, a Stephen jen čekal, až ho pozvou na pohovor. Tak jednoduché to ale nebylo. Stephen si byl vědom, jak nechvalně se proslavil svým výstupem na přednášce profesora Hoylea. Počkal si po jednom z jeho pravidelných obtdenních seminářů na King's College v Londýně na profesora Hermann Bondiho a požádal ho, zda by si ho nemohl uvést coby referenci v žádosti o stipendium. Hermann Bondi bydlel v Hampshiru hned vedle Stephenovy tety Loraine a jejího manžela Ruse, zubaře na Harley Street, a tak jsme mysleli, že nemusíme psát kvůli referenci oficiální žádost. Za pár týdnů ale Stephen dostal z koleje Gonville a Caius velice trapnou zprávu. Když totiž příslušné orgány profesora Bondiho požádaly o reference na jistého Stephena Hawkinga, popřel, že by kohokoli toho jména znal. Stephen se k němu choval tak neformálně, že na něj profesor Bondi zkrátka zapomněl. Situaci napravilo několik spěšných telefonátů a Stephena si pozvali na pohovor, kde měl spoustu možností udělat na všechny dojem svými intelektuálními a argumentačními schopnostmi. Členové komise byli ve svých oborech uznávaní vědci, ale nikdo z nich nebyl kosmologem.

Myšlenka přijmout do svých kruhů kosmologa se komisi evidentně zalíbila a brzy bylo Stephenovo jméno na seznamu úspěšných uchazečů o stipendium. Pro nás to byl důvod k oslavám. Všechno vycházelo podle

našich nejodvážnějších plánů. Mohli jsme napevno určit datum naší svatby. Měla se konat v polovině července. Do léta jsme vpluli ve víru oslav, žili jsme v extázi, opojeni láskou a příslibem úspěchu, a neradostných prognóz lékařů jsme si nevšíмали. Mráčeků na nebi se objevilo jen pár – mě čekaly závěrečné zkoušky druhého ročníku, museli jsme vyřešit otázku bydlení a také dříve neznámé nástrahy daně z příjmu.

Brzy nás čekal chladný závan nepřátelské reality, který nám do cesty přivál jeden z těchto malých mráčeků, a načas tak zastínil naše povznesené štěstí. Stephen byl pln nadšení z úspěchu ze stipendia, a tak po krátkém čekání (asi dva týdny nám v naší mladické netrpělivosti připadaly dostatečné) zatelefonoval kvestorovi Gonville and Caius (v Cambridgi jsme to vyslovovali jako Keys; jméno jednoho ze dvou zakladatelů koleje se psalo Caius jen díky latinizaci, jež byla v době renesance tak populární). Kvestor Stephenovi chladně sdělil, že jeho stipendium začíná až v říjnu a že je značně opovážlivé obracet se na něj s půlročním předstihem. Na Stephenovu otázku, která nás pálila nejvíc, mu navíc odpověděl, že mu v žádném případě nehodlá sdělit výši stipendia, a dále kategoricky popřel, že by kolej mladým stipendistům zajišťovala jakékoli ubytování. Po této studené sprše jsme se mohli o výši stipendia jen dohadovat a hledali jsme si nějaký byt. V Cambridgi byla manželských párů na stipendiu spousta, mysleli jsme, že když to nějak zvládají oni, dokážeme to i my. Co se týče ubytování, docela se nám líbily nové byty, které se stavěly u Market Place, a tak jsme se zapsali na seznam žadatelů.

Naše sebedůvěra však byla veliká; netrpělivě jsme očekávali, až odstartujeme novou životní etapu a takovými přízemními starostmi jsme se nechali příliš otrávit. Přístup kvestora a jemu podobných jen upevnil Stephenovo přesvědčení, že pompézní autority středního věku si nezasluhují jeho respekt, a já se mu v tomto směru ochotně přizpůsobila. Dobře jsme věděli, že náš idealismus popírá zdravý rozum a jde proti veškeré obezřetnosti, konvenci a průměru. Rozhodně jsme nechtěli dopustit, aby naše

velké plány zhatili malicherní úředníci. Boj s byrokratickými větrnými mlýny se brzy stal naší vlastní verzí rebelie šedesátých let. Hlavní boj jsme totiž sváděli se silami osudu. Drobné překážky, které nám kladli do cesty závistiví úředníci, jsme si ve světle této velebné bitvy mohli dovolit brát s nadsázkou.

Když bojujete s osudem, význam mají jen velké věci, totiž život, přežití a smrt. Zatím to vypadalo, že síly osudu buď dřímou, nebo stojí na naší straně. Navzdory všeobecné atmosféře studené války to v polovině šedesátých let vypadalo, že nás čeká stejná budoucnost jako kohokoli z našich vrstevníků. Pro Stephena manželství znamenalo hlavně to, že se musí pustit do práce a ukázat světu své vědecké kvality. Já ve své prostotě věřila, že v naší budoucnosti hraje roli i víra. V určitém smyslu se dalo říct, že víra je vlastní nám oběma – totiž víra v existenci, víra v naši zvolenou cestu. Já jsem se ale s podporou své matky i přátel upínala i k vyšší moci, snad k Bohu, který, zdálo se, odpovídal na mé prosby o pomoc tím, že posiloval moji odvahu a odhodlání. Na druhou stranu jsem si byla dobře vědoma toho, že ač má rodina Hawkingových kořeny v metodistické tradici, sami se považují za agnostiky či rovnou ateisty. Jejich tendence nahlížet na věci náboženství s pohrdáním mi byla krajně nepříjemná. První společné Vánoce jsme se Stephenem oslavili jen dva měsíce po našem zasnoubení. Společně s mojí rodinou jsme zamířili na ranní bohoslužbu, což se stalo u něj doma předmětem pozdviženého obočí a uštěpačných poznámek. „Cítíš se teď svatější?“ zeptala se Philippa Stephena sarkasticky a já pocítila nevysvětlitelný osten nepřátelství. V odpověď se jen zasmál, zatímco jeho matka poznamenala: „Rozhodně je teď svatější než ty, protože na něj má vliv dobrá žena.“ Nebylo pro mě snadné naučit se tyto poznámky přijímat. Zaváněly spiklenectvím a byly mířené proti něčemu, čeho jsem se nehodlala vzdát, totiž proti mé víře, na niž jsem se při úkolu, jemuž jsem čelila, musela spoléhat. Jejich cynismus se naprosto lišil od veselí, jež provázelo vybírání té pravé podoby svatebního obřadu, veselí, jehož jsem se s chutí účastnila.

Zděšeně jsem zjistila, že v knize modliteb z roku 1662 se u manželství očekávalo, že se ze mě stane „následovnice bohabojných a střízlivých matron“. Vybrala jsem si tedy variantu modlitby z roku 1928, kde tahle ošklivá fráze našťestí chyběla.

Úspěch plodí úspěch, a tak jsme brzy měli další důvod k oslavě. Ve Stephenově rezidenci padla další sobota na sepisování další žádosti, tentokrát o cenu Gravity Prize, již uděloval americký gentleman Roger Babson z vlastních zdrojů. Věřil totiž, že objev antigravitace by mohl vyléčit dnu, jíž trpěl. Žádný ze soutěžních příspěvků pravděpodobně neulehčil utrpení nebohému muže, jehož štědré finanční dary byly vzpruhou pro nejednoho mladého fyzika, který měl hluboko do kapsy. V následujících letech se Stephenovi podařilo získat celou škálu ocenění, včetně první ceny, kterou dostal v roce 1971. K našemu velkému zklamání ale Stephenova první přihláška do soutěže dorazila až po uzávěrce, protože to tehdy v sobotu nestihl na poštu. Úsilí bylo přesto korunováno alespoň drobným úspěchem. O pár týdnů později mě zavolali z mého podkrovního pokoje v Hampsteadu dolů k telefonu, Stephen mi volal z Cambridge, samozřejmě opět za čtyřpenci, aby mi sdělil, že dostal alespoň čestné uznání v hodnotě sto liber. Radostí jsem se roztančila po kuchyni paní Dunhamové. Když se totiž přičetlo těch sto liber k obnosu dvou set padesáti, které pro mě otec odkládal na knížku a které mi slíbil k jednadvacátým narozeninám, mohli jsme splatit Stephenův kontokorent a koupit si auto. Rob Donovan, Stephenův dobrý kamarád z Trinity Hall, nám v létě těsně před svatbou domluvil výhodnou cenu u svého otce, obchodníka s auty v Cheshiru. Mohli jsme si vybrat: nablýskaný červený kabriolet Rolls Royce z roku 1924 vypadal sice lákavě, ale nebyl moc praktický a stál víc, než jsme si mohli dovolit. A pak tu byl malý červený Mini Morris. Stephen musel uznat, že Mini našim možnostem i potřebám vyhovuje lépe, zejména proto, že jedním z drobných mráček na neposkvrněném nebi naší budoucnosti byla moje autoškola.

Všechny moje dřívější pokusy získat řidičák skončily fiaskem a byla jsem si jistá, že pokud se u další zkoušky ukážu v rollsce z roku 1924, mého upjatého, sucharského zkoušejícího to moc neobměkčí – naposled mě zase nechal propadnout. Zatímco si ruku tiskl na srdce, suše podotkl, že neřídím jako začátečník, ale jako příliš ostrřílený řidič – řídím znepokojivě bezstarostně a často velice blízko k maximální povolené rychlosti. Vzhledem k mým nedávným zkušenostem ale mohl být rád, že jsem předpisy vůbec dodržovala, že jsem nepředjížděla v zatáčkách a na kopcích a neignorovala dvojitou čáru. Paradoxem bylo, že navzdory svým notoricky známým řidičským excesům měl Stephen stále ještě platný řidičák, ačkoli už řídit nemohl. Mohla jsem tedy na svůj dočasný řidičský průkaz legálně řídit, když se mnou seděl v autě. Nenáviděnou zkoušku jsem nakonec udělala na podzim roku 1965, možná jen proto, že můj postrach, hlavní zkoušející, byl zrovna v nemocnici.

Všechny ty úspěchy a oslavy z počátku roku 1965 jasně naznačovaly, že se pohybujeme směrem vpřed, a začala jsem se tedy víc soustředit na Cambridge a na naši svatbu. Tím pádem jsem se samozřejmě začala vzdalovat svým přátelům a vrstevníkům – spolužákům na Westfieldu i starým známým z tenisu a tancovaček v St Albans. Naposled jsem se s většinou z nich viděla na brigádě na poště před Vánocemi roku 1964 a poté na večírku u příležitosti svých jednadvacátých narozenin. Stephenovi rodiče mi mile nabídli, že se večírek může konat v jejich rozlehlém domě, kde bylo mnohem víc prostoru než v naší rodinné řadovce.

Byl krásný den, svítlo slunce a bylo horko, nad námi se klenula jasná, čistá jarní obloha a mně ke štěstí nic nescházelo. Stephen mi dal k narozeninám desky Beethovenových pozdních kvartetů, dokonale vyjádření našeho vzájemného citu. Tyto narozeniny byly naštěstí jiné než ty loňské. Tehdy mi Stephen věnoval nahrávku kompletního Webernova díla a posléze mě vzal do divadla na hru o použití elektrického křesla ve Spojených státech. Odpoledne se celá moje rodina včetně babičky sesedla v obývacím

pokoji, kde jsme v naprostém tichu vyslechli celý Webernův opus. Stephen seděl důstojně v houpacím křesle, zatímco táta se schovával za knížkou, maminka se pustila do pletení a babička pro jistotu usnula. S neochvějnou sebedůvěrou dokázala celá moje rodina působit naprosto netečně, když na nás útočily vybrané nemelodické zvuky, dlouhé nečekané pauzy a skřípějící disharmonie. Já seděla na podlaze, neměla jsem blízko k hysterickému záchvatu a musela jsem si obličej schovávat do polštáře.

V roce 1965 se ale večírek na počest mých jednadvacátých narozenin dokonale povedl. Ve vlhém jarním večeru jsme seděli pod barevnými světýlky na terase. Bylo to kouzelné jako v pohádce, i když jako ve všech pohádkách i zde byl přítomen skrytý prvek nepřátelství. Znovu jsem pocítila špatně skrývanou nechuť vůči mé osobě ze strany Stephenovy sestry Philippy, čemuž jsem vůbec nerozuměla. Vadilo jí snad, že jsem směla jejího domova využít po ten jediný večer ke své oslavě? Nebo mě považovala za intelektuálně méněcennou a „zženštilou“, což byla u Hawkingových ta nejhorší urážka? Bylo zjevné, že moji víru v Boha považuje za směšnou. „Nebor to vážně,“ odpověděl mi Stephen, když jsem se mu svěřila se svými obavami. Jeho zlehčující odpověď mě ale nijak neuklidnila.

Mary, starší z obou sester, se ke mně chovala o něco přátelštěji. Podle Stephenovy matky Stephen svojí sestře nikdy neodpustil, že přišla na svět sotva sedmnáct měsíců poté, co se sám narodil. Mary byla plachá a od přírody jemná a v rodině měla nezáviděníhodnou pozici. Musela si totiž vybojovat své místo na slunci mezi dvěma výjimečně inteligentními a ambiciózními sourozenci, Stephenem a Philippou. V sebeobraně se tak utíkala do velice soutěživé, intelektuální pózy, ačkoli její skutečný talent byl ve věcech praktických a kreativních. Z oddanosti k otci se rozhodla studovat medicínu a s otcem také komunikovala nejsvobodněji. Mí rodiče sice slýchali od svých přátel ze St Albans z první ruky nejružnější svědectví o tom, jak neomaleně se Frank Hawking chová ke svým podřízeným ve výzkumné laboratoři v Mill Hill, ke mně se však choval rytířsky a ohleduplně. Škoda,

že se v tomto světle neukazoval také svému okolí, byl to totiž citlivý muž s řadou velkorysých a úctyhodných charakterových vlastností. Říkával mi, hezky zpříma po yorkshirsku, jak nadšený je on i jeho rodina z našich zasnub, a upřímně mi nabízel, že nám pomůže, jak jen to bude možné. Přestože se o našem sňatku vyjadřoval jen s potěšením, zpráva o Stephenově diagnóze ho pochopitelně zdrtila a díky svým znalostem medicíny nahlížel na věc velice ortodoxně a nutno říct i pesimisticky. Můj otec někde narazil na informaci o jakémisi švýcarském lékaři, který tvrdil, že dokáže vyléčit choroby nervového systému pomocí diety, a nabídl, že Stephenovi zaplatí cestu do Švýcarska, aby mohl léčbu podstoupit. Frank Hawking zavrhl tento způsob léčby coby neefektivní. Sám mě pouze varoval, že Stephen nebude dlouho žít a také nebude dlouho schopen plnit manželské povinnosti. Řekl mi, že pokud plánujeme mít rodinu, neměli bychom s tím otálet, a ujistil mě, že Stephenova choroba není dědičná.

Stephenova matka se mi svěřila s tím, že je přesvědčena, že první symptomy Stephenovy nemoci se projeví formou nevysvětlitelného náhlého onemocnění ve třinácti letech. Myslela si, že bych měla být plně informována o tom, jak děsivé vyhlídky nás čekají s postupem Stephenovy nemoci. Pokud ale veškeré možnosti léčby měly být předem zavrženy jako šarlatánství, ať už právem, či neprávem, neviděla jsem valný smysl v tom, abych si veškerý optimismus nechala zničit litaniemi strašidelných proroctví, bez naděje na jakoukoli útěchu. Odpovídala jsem jim tedy, že raději nechci znát detailní prognózy, protože Stephena miluju natolik, že mě od úmyslu vzít si ho nemůže nic odradit. Byla jsem rozhodnuta vytvořit mu domov a vzdát se všech svých dosavadních ambicí, které se v porovnání s výzvou, jíž jsem teď musela čelit, zdály malicherné. V naivitě svých jednadvaceti let jsem věřila tomu, že si mě Stephen na oplátku bude vážit a bude mě v mých zájmech podporovat. Také jsem se spoléhala na slib, který dal mému otci, když ho žádal o moji ruku: že ode mě nebude chtít víc, než

bude v mých silách, a že nepřipustí, aby se stal mlýnským kamenem, který mě potáhne ke dnu. Oba jsme také otci slíbili, že dokončím studium.

Svatební přípravy postupovaly rychle kupředu, hodně jsme přitom cestovali mezi St Albans a Cambridgí a hádali jsme se u toho přesně stejně jako všechny nastávající manželské páry. Stephen, podporován svým otcem, odmítal formální oděv, zatímco můj otec s bratrem trvali na tom, že vše musí proběhnout ve vybraném stylu. Podobně Stephen odmítl i karafiát v knoflíkové dírce, protože tyto květiny považoval za laciné a vulgární. Pro mě byly naopak karafiáty barvou a vůní krásnou vzpomínkou na Španělsko. Můj otec byl přesvědčen, že ke svatbě patří slavnostní proslovy, Stephen se ale zasekl a odmítl cokoli říct. Otázku družiček jsme nebyli schopni vyřešit vůbec, takže v onen slavný den nám jako improvizovaný družba posloužil devítiletý Edward. Naštěstí jsme se relativně bez výhrad shodli na tom, že se budeme brát v kapli Trinity Hall a oddá nás místní kaplan Paul Lucas. Církevní obřad se měl konat ve čtvrtek 15. července a o den dříve jsme měli mít skromný civilní sňatek v Shire Hall v Cambridgi. Kolejní kaplani totiž nebyli oprávněni oddávat a zvláštní povolení od arcibiskupa z Canterbury by stálo 25 liber, což jsme považovali za zbytečný výdaj. Záměrně jsme si vybrali malou kapli a vznikl další problém: aby se tam všichni vešli. Některé přátele a příbuzné jsme museli ze seznamu vyškrtnout, jiní museli vzít zavděk místem na kůru.

V tom zmatku jsem se navíc potýkala s Napoleonem III., s pařížskou komunou z roku 1871 a se zkouškou z francouzštiny. Krátce před svatbou pořádal Stephen svou první konferenci věnovanou obecné relativitě, která se toho roku naštěstí konala v Londýně. Šla jsem s ním na oficiální recepci do Carlton House Terrace a seznámila se tu s řadou fyziků, kteří měli později ve Stephenově kariéře hrát významnou úlohu. Byl tu Kip Thorne, John Wheeler, Charles Misner, George Ellis a dva ruští vědci. Většina z nich se v budoucnu stala našimi blízkými přáteli. Právě na této konferenci se Stephen a další relativisté nadchli nejnovějším výzkumem v oblasti černých

děť (tehdy se jim ještě říkalo černé hvězdy či gravitačně zcela zhroucená tělesa) a toto nadšení je neopustilo mnoho let.

Po skončení civilního svatebního obřadu odehrávajícího se mezi kartotéčnými skříněmi a umělými květinami, kterých byla Shire Hall plná, mi moje čerstvá tchyně s nahořklým úsměvem řekla: „Vítejte, paní Hawkingová, protože tak vám odteď budou všichni říkat.“ Druhý den, na svatého Swithina*, nás Stephenův svědek Rob Donovan elegantně provedl v kapli Trinity Hall celým svatebním obřadem a následnými oslavami, aniž by došlo k jakékoli katastrofě. To byl pozoruhodný úspěch, zejména s ohledem na to, kolik tu s námi bylo postarších příbuzných, či vzhledem k neuvěřitelné velikosti Philippina klobouku, na kterém se skvěla výpravná přehlídka náprstníků, delphinií a vlčích máků, a směle tak mohl konkurovat všem zahradám koleje. Byl to veselý den, přestože obloha byla šedá a vytrvale mrholilo. V podvečer po recepci, na které můj otec Stephenovi veřejně poděkoval za to, že mě převzal z jeho rukou, nás Rob Donovan odvezl na předměstí Cambridge. V jedné postranní uličce tam stál zaparkovaný náš zánovní Mini Morris včetně poznávacích značek, bezpečně uklizený před zlomyslnými záměry mého bratra. Usadila jsem se na sedadle řidiče a se Stephenem po boku jsem opatrně vyjela od chodníku a zamířila směrem k Long Melfordu v Suffolku, do hostince Bull Inn.

---

* anglická obdoba svátku sv. Medarda pojící se se stejnou pranostikou – *pozn. překl*

KAPITOLA 8

Úvod do fyziky

Onen první idylický týden našeho manželství měl brzy zůstat pouhou vzpomínkou. V paměti nám utkvěly klikaté cesty Suffolku, jeho krásné zahrady, zatuchlé venkovské kostelíčky a vesničky, kde byla polovina domů roubených. Na konci týdne jsme už seděli v letadle do New Yorku. Namísto každodenních procházek k ospalým samotám, venkovským sídlům a na pobřeží nás čekaly neúprosné pokroky vědy a techniky, tavicí kotlík tradic a kultur a rychlé tempo Nového světa.

Právě jsme se na Kennedyho letišti řadili do fronty na pasovou kontrolu, když k nám přistoupila vysoká, úhledně oblečená letuška, v rukou měla desky, v nichž něco usilovně hledala. „Jak se jmenujete?“ zeptala se nás a kontrolovala přitom jakýsi seznam. „Jane a Stephen Hawkingovi,“ odpověděli jsme jí. Nečekali jsme ale žádné zvláštní zprávy. „Ach,“ řekla překvapeně, „nemám tu vaše jména. Kolik vám je let?“ Teď jsme byli pře-

kvapení zase my. „Mně je jednadvacet a jemu je třiadvacet,“ odpověděla jsem za nás za oba. „Jéje, tak to se moc omlouvám,“ zrudla letuška. „Myslela jsem, že jste nezletilí bez doprovodu zákonného zástupce!“

Přehlédli jsme, že právě urazila naši dospělost i náš nově nabytý manželský status, narovnali jsme se, aby nám nescházel ani centimetr, a prošli jsme pasovou kontrolou k helikoptěře, kterou jsme měli přeletět New York na letiště La Guardia, kde nás čekal spoj do Ithaky na severu státu New York. První pohled z letadla na New York byl značně depresivní. Letěli jsme těsně nad mrakodrapy, helikoptéra se prodírala hustým smogem a budovy na nás vykukovaly z mlhy jako ohromná kopí, na jejichž hroty jsme se málem nabodli. V té chvíli se nedalo uvěřit, že dole v tom pekle žijí a pracují živé bytosti. Moje podezření, že jsme se dostali do Brogdinagu, země z *Gulliverových cest*, se potvrdilo, když nás odvedli k limuzíně, jež nás vyzvedla na ithackém letišti a měla nás odvézt na Cornellovu univerzitu. Všechno, včetně aut, silnic a budov, bylo desetkrát větší než cokoliv, co jsem do té doby spatřila. Dokonce i širá rozloha příjemné zelené krajiny se vymykala čemukoli, co jsem kdy dříve viděla. Já, lingvistka, jsem dosud byla zvyklá potýkat se s cizím jazykem pouze pár desítek kilometrů od domova, na druhé straně Lamanšského průlivu. Proto mi přišlo zvláštní, že jsme urazili tisíce mil, abychom se ocitli mezi lidmi, kteří hovořili stejným jazykem, i když se ten jazyk cestou nafoukl podobně jako všechno v této zemi.

Ubytovali jsme se v dvoulůžkovém pokoji ve třetím patře nové budovy kolejí na kampusu Cornellovy univerzity. Na studentský život jsme byli zvyklí, a tak nám to nijak nevadilo. Znervózňovalo nás ale, že třetí patro kolejí bylo po dobu letní školy určeno pro rodiny s dětmi a my museli bojovat o přežití mezi rodinami s nemluvnaty a malými dětmi, které v noci plakaly nebo vzdorovaly venku na chodbě, zatímco jejich rodiče se bavili ve společenské místnosti. Tato nečekaná komplikace znamenala rychlý konec líbánek, jimiž jsme na americké straně Atlantiku chtěli navázat na svatební

veselí. Přece jen jsme nečekali, že se ocitneme uprostřed ohromných jeslí, i když některá batolata byla bezesporu půvabná.

Další potíží byl pohyb po areálu univerzity. Bydleli jsme minimálně míli od přednáškového sálu, což by pro fyzicky zdatné osoby nebyl žádný problém. My jsme ale neměli vůz ani jiný způsob přepravy a pro Stephena bylo velice obtížné dostat se na přednášky včas. Tenkrát sice ještě mohl chodit sám, ale jen velmi pomalu. S oporou se dokázal pohybovat rychleji, a tak jsem ochotně plnila svoji novou roli a chodila jsem všude s ním. Další problém bylo stravování. Žili jsme ze studentských podpor, nemohli jsme si dovolit chodit neustále do kantýny. V kuchyňce na koleji ale nebyl jediný kus nádobí, a tak jsme si nemohli ani připravit šálek čaje. Jedna tajemnice konference se nade mnou nakonec slitovala a nabídla mi, že mě autem odveze do Ithaky, kde si budu moct v nejbližším obchodě Woolworths nakoupit to nejnutnější. Pomalu jsme klouzali vpřed v jejím obrovském kombíku a já se jí zdvořile zeptala, zda někdy navštívila Evropu.

Odpověděla mi přímo. „Ne,“ řekla. „Nerada jezdím do míst, kde nemají koupelny.“

Vybavila jsem se hrncem, nějakými příbory, hrnečky a talíři a koupila jsem i elektrický větrák ke zmírnění nesnesitelného vedra. Na rozdíl od Španělska tu bylo vlhko a člověk si neustále připadal ulepený. Zimprovižovala jsem ve třetím patře koleje jistou domácí základnu, poprvé, ale rozhodně ne naposled za dobu trvání našeho manželství. Stephenův kolega Brandon Carter, také doktorand z Cambridge a host na naší svatbě, mi poskytl nedocenitelnou pomoc. Čerpal ze zkušeností, kterých jako dítě nabyl při pobytu v australské buši, a ukázal mi, jak dělají čaj zálesáci: v hrnci, v tom samém hrnci, ve kterém jsme připravovali míchaná vejíčka, těstoviny, fazole a ostatní podobné pokrmy, z nichž jsme v následujících týdnech byli živi. Přízpůsobivost hrála v tomto nečekaném úvodu do radostí rodinného života hlavní roli.

Většinu času jsem strávila doprovázením Stephena na přednášky a zpět a nakupováním v nedalekém univerzitním obchodě. V mezechase, který mi vždycky připadal jako okamžik, jsem se věnovala studiu v knihovně. Abych si trochu zpestřila monotematickou stravu, již mi poskytovala hispanistika, půjčila jsem si psací stroj a stůl v kanceláři univerzity a začala jsem sepisovat první verzi Stephenovy doktorské práce. Vesmíry se možná rozpínaly podle jeho teorie, ale kromě běžných písmen a matematických symbolů byly zanesené spoustou nerozluštitelných hieroglyfů a různými divnými tvary a znaky. Tento úkol se pro mě měl brzy stát typografickou noční můrou.

Tento náhlý vstup do každodenních starostí manželky fyzika možná nebyl přesně tím, co jsem od druhého týdne našich líbánek očekávala, ale ulevilo se mi, že jsem si našla nějakou užitečnou zábavu. Také jsem ráda přihlížela Stephenovu intenzivnímu nadšení z toho, že se konečně pohybuje v mezinárodních vědeckých kruzích a rychle začíná být známou osobností. Zejména ho uspokojovala stále plodnější spolupráce s Roge-rem Penrosem, o něco starším britským fyzikem, na matematickém projektu známém jako teorie singularity či gravitační zhroucení. Podle této teorie musí jakékoli těleso podstupující proces gravitačního zhroucení vytvořit singularitu, totiž oblast v časoprostoru, kde už neplatí zákony relativity, zřejmě proto, že zakřivení časoprostoru se stane nekonečným. Roger se domníval, že v případě zhroucení hvězdy vlivem vlastní gravitace se ve chvíli, kdy se její povrch a objem přiblíží nule, sama stane černou dírou. Pod vlivem Rogerovy teorie a prací ruských fyziků Lifšice a Chalatnikova byl Stephen přesvědčen, že tyto rovnice se dají obrátit v čase a tím dokázat, že model rozpínajícího se vesmíru musel nutně začít singularitou. Tím byl položen základ pro teorii velkého třesku. Tyto výpočty mu navíc posloužily jako závěr doktorské práce.

Jednoho dne z Detroitu dorazila jako plachetnice s větrem v zádech Rogerova manželka Joan, objevila se ve třetím patře kolejí s jedním dítětem

v nosítku na hrudi, druhé držela za ruku, zatímco její postarší matka vedla zbytek osazenstva. V tu chvíli byla nuda definitivně pryč. Joan vystudovala rétoriku, což se jí při vedení domácnosti plné chlapců výborně hodilo. Mimoto dokázala vzbudit pozornost i ve světě fyziků, což bylo ještě větší raritou – viděla jsem totiž, že fyzikové měli většinou v závěsu manželky a kupy malých dětí, ale nikdo si jich příliš nevšímal. Některé z nich byly hlučné a hovorné, jiné zase tiché a rezervované, další zase nevrle a nespolečenské. Těch pár manželek, které pocházely z oboru a měly něco společného s fyzikou a matematikou, se chovalo povětšinou souběžně a podobně jako jejich mužské protějšky. Ty, ve kterých dřímал nějaký pozapomenutý talent, jenž patřil do nějakého jiného oboru, bývaly pichlavé a nedůvěřivé. Zdálo se, že fyzika si tady vybrala vysokou daň, a ať už se snášely, či nesnášely, všechny měly jednu věc společnou: byly to vdovy, jejichž manželky jim vzala fyzika.

Vzpomínám si na pár vzácných rozptýlení. Každý den, když jsme procházeli po univerzitním kampusu, jsem si užívala příležitost popovídat si španělsky s mexickým manželským párem, který na Cornellu působil stejně ztraceně jako já sama. Pak nás také jednoho sobotního odpoledne nějakí známí přátel Stephenových rodičů pozvali na chatu u jezera neda-leko od Ithaky. Jinak jsme si ve třetím patře kolejí u našeho jediného hrnce s bublající vodou v kuchyňce broukali „Hádej, Matyldo“ a poslouchali Brandona, jak nám zešíroka vypráví o svých dobrodružstvích. Povídal o životě v australské buši a občas o svém zájmu o matematika Jamese Clerka Maxwella a o dramatické plavbě do Středozemního moře Biskajským zálivem, která ale nikdy nepostoupila ani za Cherbourg. Když jsme tato témata vyčerpali, konverzace se většinou stočila ke kosmologickým debatám mezi ním a Stephenem. Já zatím umyla hrnec a plastové talíře a přemýšlela jsem, jestli budeme skutečně odsouzeni strávit celou letní školu na kampusu Cornellu ve třetím patře kolejí.

Už jsem téměř rezignovala a zvykla si na neměnnou rutinu, když nás australský manželský pár, Brian a Susie Burnsovi, jež jsme znali z Cambridge, pozvali na výlet jejich autem k Niagarským vodopádům. Nekonečná cesta předměstími Buffala plnými smogu skončila náhlým výhledem na vodopády, který přímo bral dech. Ta ohromná, mocná masa temné vody, jež se nikdy nezastaví a burácí dál a dál přes hranu propasti, to mračno bílé pěny a duhových odlesků vodní tříště, to vše bylo stejně fascinující, jako byl řev vodopádu ohlušující. Smysly jsme měli otupené, překlopýtali jsme tedy přes most na kanadskou stranu, abychom měli lepší výhled, a hypnotizovaně jsme tam stáli, až bylo načase nastoupit do letadla na krátký zpáteční let do Ithaky. Obloha se zlověstně mračila, my nastoupili do maličkého letadélka a vzlétli jsme uprostřed bouřky. Poprvé v životě jsem tenkrát měla z létání strach.

Následující víkend zorganizoval Brandon s několika přáteli plavbu na plachetnici po jezeru Ontario. Vyrazili jsme v mírném vánku a na jezeře den rychle utíkal. Plavala jsem v zelené vodě, Stephen seděl na zádi ponořený do svých myšlenek, užívali jsme si modrou oblohu a jemné šplouchání vlnek o trup lodi. Odpoledne se chýlilo ke konci a naši společníci dávno přestali sdílet naše potěšení z okolního klidu. Spíše uvažovali o tom, že začnou vystřelovat světlice a vysílat nouzové signály, protože jsme uvízli v bezvětrí. Brandon pronesl užitečnou poznámku, že s takovou situací se v Biskajském zálivu potýkat nemusel, protože tam se dá na vítr vždycky spolehnout. O mnoho hodin později toho večera se nám konečně podařilo doplácet se do přístavu, přičemž nám velkolepá zář slunce zapadajícího za temnicí se horizont zaplavila tváře medovými slunečními paprsky.

Bohužel trvalo až do konce celé letní školy, než někoho napadlo – myslím, že to byl Ray Sachs, extrovertní fyzik s Kalifornie, otec čtyř dcer – uspořádat společenskou událost pro celé rodiny. Byl to piknik na louce. Tam nám byly představeny další manželky a děti, ale největší dojem na nás udělal tichý Američan z Texasu jménem Robert Boyer. Stephen už s ním měl

nějaké pracovní vztahy. Robert byl ke mně v konverzaci přátelský, choval se přirozeně a dokázal se bavit i o jiných věcech než jen o fyzice. Nutno říct, že jednotlivě byli mnozí fyzici docela okouzující, přátelští a rozumní lidé. Když je ale člověk potkal ve skupině, nedokázali se ubránit tomu, aby nesklouzli k nekonečným debatám a dohadům, jež se téměř výhradně týkaly fyzikálních problémů. Jediné téma zaměstnávalo jejich mysl ještě více než fyzika, a to nejen mysl vědců, ale všech mladých lidí. Tím tématem byl Vietnam a na pikniku se přetřásal dost a dost. Vzrůstající hrozbu války všichni vnímali se strachem a odporem: hrozilo, že nejmladší generaci národa smete boj o věc podporovanou pouze vojáky a fanatiky.

Poslední večer letní školy jsme seděli na schodech koleje a dívali se na měsíc v úplňku. Tehdy mě představili profesoru Abe Taubovi, blahosklonnému strůjci celé této události, který si se svou manželkou Cice také vyšel na vzduch a na procházku pod noční oblohou. Fascinovaně jsme jim naslouchali, jak vyprávějí o svém životě v Kalifornii, o výhledech, které mají z domu na most Golden Gate, o San Francisku a o kampusu a o ústavu přírodních věd na Berkeley, kde Abe vedl skupinu věnovanou teorii relativity. Vycítila jsem, že Abe váhá, zda Stephena pozvat do svých řad, a že Stephen se té myšlence vůbec nebrání. Žádné formální pozvání nicméně nezaznělo.

Právě jsme vcházeli zpátky dovnitř a chtěli pokračovat v povídání, když Stephena bez varování, snad jako důsledek chladného nočního vzduchu, zachvátilo hrozné dušení, první, u kterého jsem byla svědkem. Nemoc, která dlouho budila zdání, že se jí podařilo potlačit, se přihlásila o slovo a přede mnou se rozvinula její pravá, děsivá podstata. Přízrak vystoupil ze stínu, popadl Stephena za hrdlo, mlátil s ním, třásl jako s hadrovou panenkou, povalil ho na zem a místnost zaplavil jeho skřehotavý kašel. Vzduch se roztrásl hlasitým sípáním, v němž zaznívala jen panika. Stephen byl v sevření toho démona naprosto bezmocný a já k němu nemohla. Stála jsem tu s rukama svěšenýma, nepřipravená na to náhlé setkání se straš-

nou silou neurologického onemocnění, dosud neviditelného průvodce našeho manželství. Stephenovi se konečně podařilo naznačit mi, abych ho bouchla do zad. Tloukla jsem ho do zad vši silou, odhodlaná to neviditelné monstrum utlouct. Konečně záchvat odešel stejně rychle, jako přišel, a zanechal nás vyčerpané a přihlížející oněmělé úžasem. Náhlý nápor nemoci nás šokoval a bylo to zlé znamení, varování, jaká naše budoucnost skrývá nebezpečí. Sny o Kalifornii tak rychle zmizely coby nedosažitelná pohádka v mlze, ze které se vynořily.

Po zkušenostech z Cornellu jsem se v jednadvaceti letech vrátila do New Yorku proměněná v trochu zmatenou, leč střízlivou, když ne bohabojnou matronu. Démonický charakter onemocnění se teď přihlásil o slovo mnohem dramatičtěji než jen dosavadními příznaky – slabostí, obtížemi s pohybem a nedostatkem koordinace. Jako by to nestačilo, vycítila jsem, že v našem už tak přelidněném manželství přibude ještě další člen, jehož bude nutné brát v potaz. Čtvrtý člen naší domácnosti se zprvu tvářil jako důvěryhodný, klidný přítel, který ty, již ho následují, dovede k úspěchu a naplnění. Ukázalo se ale, že jde o neúnavnou sokyni, stejně panovačnou jako všechny milenky, neutišitelnou Sirénu, jež své oddané láká do hlubokých tůní posedlosti. Nebyl to nikdo jiný než fyzika, kterou v rozvodovém řízení první žena Alberta Einsteina uváděla jako hlavní příčinu rozpadu jejich vztahu.

New York pro nás byl jednak útočištěm a oázou před těmito střízlivými úvahami, jednak místem, kde jsme se mohli pokusit znovu nastolit rovnováhu v našem vztahu, aniž by nám sekundovali ostatní fyzici, jejichž společnost byla tak lákavá. Jistý lékař, známý Franka Hawkinga, nám na víkend velkoryse poskytl pokoj ve svém bytě na Manhattanu. Byt byl příhodně umístěný poblíž hlavních turistických atrakcí, nedaleko Metropolitního muzea, blízko Empire State Building, Time Square a Broadwaye. V srpnu bylo na Broadwayi bohužel poněkud mrtvo, a tak jsme naprosto absurdně strávili sobotní večer v kině na promítání *My Fair Lady*. S New Yorkem

jsem se rozloučila docela ráda. Když jsme přijížděli autobusem na Kennedyho letiště, ohlédla jsem se přes rameno na zubatou čáru ostře řezaných mrakodrapů, které stály na obzoru jako šedá masa, a pomyslela jsem si, že jsem nikdy neviděla nic tak monstrózního, tvrdého a strašidelného. Těšila jsem se, že se vrátím do možná přelidněného, ale zvládnutelného liliputánského světa staromódních, pomalých způsobů, kam jsem patřila. Moje místo bylo na kontinentě vyzrálém dlouhou historií, se smyslem pro romantiku, kde – jak jsem si myslela – byla větší stabilita a kde na sebe lidé navzájem měli víc času.

KAPITOLA 9

Ulička

Moje sentimentální iluze o stabilním životě na evropské straně Atlantiku se po návratu do Anglie rychle rozplynuly. Zjistila jsem totiž, že moji rodiče se chystají přestěhovat jen o třicet domů výše v té samé ulici, ve které jsem od šesti let vyrůstala. Rozloučení s minulostí bylo nyní vytesáno do kamene a cihel. Byt, který jsme si se Stephenem zarezervovali na Market Place v Cambridgi, nebyl zdaleka dokončený, a tak jsme si museli rychle najít nějaký domov, minimálně proto, abychom měli kam dát tu spoustu svatebních darů. Zavazadla a dary jsme naložili do červeného Mini Morrise, vyrazili jsme do Cambridge a tady zamířili rovnou do realitní kanceláře. Dozvěděli jsme se, že byty už jsou dávno dokončené, ale realitní agent neměl naše jména v žádných záznamech, o rezervaci neměl ani ponětí a všechny byty už byly pronajaty jiným nájemníkům. Starý svět začal vypadat stejně nespolehlivě jako ten nový.

Sklesle jsme se vydali na oběd, abychom probrali, co budeme dělat dál. Stephen se rozhodl, že se odváží ještě jednou vydat za kvestorem koleje Caius v naději, že ho třeba přesvědčí, aby nám, byť jen dočasně pomohl. Společně jsme se tedy rozhodli postavit se drakovi přímo v jeho sluji. K našemu překvapení za posledních šest měsíců změnil specializaci: nový kvestor byl zároveň učitel tibetštiny. Jeho pozice však byla nejistá, protože tibetštinu téměř nikdo nechtěl studovat, a proto měl spoustu času, aby dohlížel na finance koleje. Na rozdíl od svého předchůdce neměl tendenci Stephenui rozhořčeně utrhnout hlavu; místo toho ho vážně vyslechl, dokonce se zdálo, že k naší žádosti přistupuje s porozuměním, a pak přišel s geniálním řešením, jež mu v zamračeném obličejí vykouzilo přelétavý úsměv. „Ano,“ uvažoval nahlas, „myslím, že vám můžeme pomoci – samozřejmě je to jen krátkodobé řešení. Víte přece, že kolej neposkytuje ubytování pro mladé vědce, že?“ Se zatajeným dechem jsme přikyvovali. Zahleděl se do nějakého seznamu. „V hostelu na Harvey Road je volný jeden pokoj. Stojí dvanáct šilinků a šest pencí na noc pro jednoho, tak tam dáme ještě jednu postel, a bude to stát pětadvacet šilinků na noc pro oba.“ Přemáhali jsme rozhořčení nad takovým šejdířstvím, ale neměli jsme jinak kam jít – hotel jsme si dovolit nemohli. Přísahali jsme si, že dobu strávenou na Harvey Road omezíme na minimum.

Vedení koleje bylo tvrdé a postrádalo jakoukoli velkorysost, ale zaměstnanci, zejména správce hotelu, byli ti nejmilejší lidé na světě. Ukázalo se, že to platí pro všechny řadové zaměstnance koleje, ať už se jednalo o uklízečky, dělníky, zahradníky, vrátné či hlídače. Bez výjimky to byli vřelí, přátelští lidé, v tom se lišili od elitářských vyšších kádrů univerzity. Správcová nám vytápěla pokoj, větrala nám postele, první večer nám přinesla čaj a sušenky a ráno zase snídani. Dokonce se nabídla, že nám bude prát prádlo, což našťastí nebylo potřeba, protože jsme se nechtěli zdržet dlouho.

Další den nám totiž přispěchal na pomoc Stephenův vedoucí Dennis Sciam, který nás propojil s jistým členem Peterhouse College. Chtěl pro-

najmout část domu, který měl pronajatý od své koleje. Dům sice nebyl zařízený, byl ale ihned volný a stál na velice příhodném místě, v jedné z nejstarších, nejmalebnějších uliček v celé Cambridgi, v Little St Mary's Lane, pár kroků od Stephenova pracoviště, jež se nedávno přestěhovalo do bývalé tiskárny Pitt Press na Mill Lane.

V bytě na Little St Mary's Lane nebyl jediný kousek nábytku, a tak jsme museli zatnout zuby, sáhnout hluboko do svých úspor a peněz ze svatebních darů a rychle utratit celé jmění za základní nábytek, postel a elektrickou plotýnku. Zatímco jsme čekali, až nám postel přivezou, vyrazila jsem na nákup základních potravin. Stephen se opíral o holou zeď obývacího pokoje a neměl si na co sednout. Když jsem se vrátila, shledala jsem s úžasem, že sedí na modré kuchyňské židli. Vysvětlil mi, že se přišla představit jakási paní ze sousedství, a když zjistila, že se opírá o zeď, byla tak hodná a židli mu přinesla. Prý si ji můžeme půjčit, než seženeme další nábytek. Ta paní byla Thelma Thatcherová, manželka Williama Sutherlanda Thatcherera, bývalého děkana Fitzwilliam House, jedné z dříve neoficiálních kolejí v Cambridgi. Thatcherovi bydleli v čísle 9. Thelma Thatcherová se projevila jako jedna z nejlaskavějších a nejzábavnějších známých, kteří významně ovlivnili příštích deset let našeho života. Večeři jsme si uvařili v hrnci z Ameriky na naší elektrické jednoplotýnce, popíjeli jsme sherry z křišťálových skleniček a na stole ze staré krabice jsme povečeřeli zbrusu novým příborem z nerez oceli a z talířů z kostního porcelánu. Stephen seděl na židli od Thatcherových, já klečela na bílých dlaždicích. Sice to bylo trochu improvizované, ale slavili jsme, že se na nás usmálo štěstí a na další tři měsíce jsme měli zajištěnu střechu nad hlavou.

Uličku Little St Mary's Lane střeží u vstupu dva kostely – po pravé straně viktoriánská stavba unionistické reformované církve, po levé straně zase středověký kostelík Panenky Marie. Ulička je tak ukryta před zraky veřejnosti a turisté na ni naráží jen pouhou náhodou. Dnes je uzavřena projíždějícím autům, a to díky iniciativě obyvatel, mezi něž jsme patřili i my se

Stephenem. Návštěvníci dvou velkých institucí na nábřeží – hotelu Garden House a informačního centra univerzity – musí projíždět nerezidenční Mill Lane. Číslo 11 je poslední z hlavní řady třípatrových domků po pravé straně ulice, z nichž některé byly zřejmě postaveny už v 16. století. Když jsme se sem v roce 1965 nastěhovali, dům měl za sebou rekonstrukci, hrazenou kolejí Peterhouse. Ta, na rozdíl od koleje Caius, zajišťovala svým vědeckým pracovníkům i ubytování.

Na jižní straně uličky se nachází kovové zábradlí, kterým je obehnán hřbitov patřící ke kostelíku Panenky Marie. Hřbitov je spíš divoká zarostlá zahrada, která tenkrát v září svítila rudnouchými šípky a dodaleka se odtud linula těžká vůně podzimních růží. Na několika zbylých náhrobcích zůstaly naprosto nečitelné nápisy, přestože je před nejhoršími rozmary počasí chránily větve vysokých sykomor a pokroucené výhonky vistárií. Příroda tu do svého něžného lůna přijala mrtvé minulých století, oživujíc je v hojnosti květů, jež přepadaly přes zábradlí a natahovaly se až ke staré plynové lampě, osvětlující uličku v noci svým žlutavým světlem.

Thelma Thatcherová byla samozvanou správcovou celé uličky. To ona vysadila většinu růžových keřů na hřbitově, kam chodívala venčit Matty, jejich kavalíra king Charles španěla – když bylo ošklivo, balila fence každou tlapku do igelitového sáčku. Naprosto samozřejmě se chopila úkolu dohlížet na blaho všech sousedů různého věku i životních okolností. Sotva utekl týden, aby nám nepůjčila další židle, stolky, hrnce a pánve, a také pro nás sehnala plynový vaříč, který jsme si mohli půjčit od sestry Chalmersové, zdravotnice na koleji Peterhouse, když se stěhovala do plně vybaveného kolejního bytu. Navíc se rozhodla nám najít nějaké nové bydlení, až nám uplynou určené tři měsíce podnájmu. Kromě toho jsme u ní doma, ve velice pěkném starém domě nabíleném vápnem, v elegantním naleštěném obývacím pokoji, plném starožitností, vypili nepočítaně skleniček sherry.

V roce 1965 už jí muselo být dobře přes sedmdesát. Chodila ale vzpřímená jako pravítko, měla tmavé vlasy a impozantní postavu, a tak by jí

bylo možné hádat klidně o deset let méně. Měla jiskru nadaného vypravěče a přitom byla nesmírně praktická: jednou nám vyprávěla, jak v okamžitém popudu povstala na kvakerské svatbě a oznámila všem přítomným, že sluhové zapomněli zapálit oheň pod samovarem. Její způsoby byly hodny Joyce Grenellové a ona s potěšením a s hravostí pošlapávala příliš nabubřelá ega řady cambridgeských akademiků. Chovala se aristokraticky a asertivně, vždycky si ale pevně stála za svými hluboko zakořeněnými křesťanskými ctnostmi. Byla samozvaným pilířem establishmentu, a tak zastupovala vše, co Stephen tak hluboce nenáviděl. Její osten se přirozeně zaměřoval na přihlouplé liberály. Stephen v ní však našel rovnocenného soka a musel ji ctít pro její dobrotu a velkorysost, i když co se politiky týče, stáli každý v nepřátelském táboře.

V následujících několika měsících si nás Thelma Thatcherová vzala pod svá ochranná křídla. Dohlížela na Stephena, když jsem byla zrovna pryč v Londýně, pečovala o potřeby svého starého manžela, který si ji, dle jejích slov, odvedl přímo z kolébky, i o svou živou, nezávislou dceru Mary, která sestavovala filmový archiv na téma soukromého života Britů v Indii.

Příliš brzy nastala chvíle, kdy jsem se musela vrátit na Westfield, abych dokončila poslední rok studia. Každé pondělí mě nepopsatelně zraňovalo, že jsem musela od Stephena pryč, a pro oba bylo každodenní fungování velice těžké. Stephen se o sebe jakžtakž dokázal postarat a bydlet sám, když ho však někdo jiný nepozval na večeři, musel každý večer sám absolvovat dlouhou nebezpečnou cestu pěšky po King's Parade, aby se navečerel na koleji. Naše australská kamarádka Anne Youngová na něj dávala pozor pokaždé, když procházel kolem jejího okna po druhé straně ulice, a někdo z mladších vědců ho většinou po večeři doprovodil domů. Pak mi Stephen telefonoval, aby mi pověděl, co se mu ten den přihodilo.

Byla to naprosto vyčerpávající rutina. V pondělí ráno jsem odjížděla do Londýna, pět dní jsem strávila na Westfieldu a v pátek odpoledne jsem se přidala k dalším lidem, kteří dojížděli do Londýna. Nemohla jsem se

dočkat, až se dostanu domů do Cambridge za Stephenem, a musela jsem stihnout páteční večerní přednášku o renesanční architektuře, kam jsme chodili společně. Okusovala jsem si nehty, když jsem nervózně sledovala, jak v metru utíkají minuty, snažila jsem se odhadnout, jak dlouho bude souprava metra stát v tunelu, a bála jsem se, že mi ujede spoj na zastávce Liverpool Street. Po celé roky se pak mé nejhorší noční můry odehrávaly v londýnském metru, kde můj vlak zůstal stát v tunelu.

Během týdne jsem se nezastavila: překládala jsem do španělštiny a obráceně, psala jsem desítky esejů a seminárních prací a čas na práci jsem měla jen po večerech. O víkendech jsem nakupovala, prala, pečovala o domácnost a psala Stephenovu doktorskou práci. Části se mu během týdne podařilo sepsat na papír naprosto nečitelným rukopisem, části mi pak diktoval, zatímco já seděla za naším zbrusu novým kuchyňským stolem v obývacím pokoji, jinak zejícím prázdnotou. Útrapy kurzu pro sekretářky, který jsem absolvovala před nástupem na univerzitu, konečně nesly ovoce. Těsnopis se mi docela hodil při zapisování na přednáškách, a když došlo na tabulky a zákony stvoření vesmíru, nenáviděné psaní na stroji bylo darem z nebes. Ušetřilo nám totiž spoustu peněz, které bychom jinak museli utratit za profesionální písárku. Doktorská práce, jež se v hrubých obrysech začala rýsovat na Cornellu, pro mě byla nerozlousknutelným oříškem – plná rovnic, znaků, symbolů a koeficientů, písmen řecké abecedy, čísel nad a pod čarou, nekonečných a konečných vesmírů. Naštěstí byla utěšeně krátká. Já navíc cítila určitou satisfakci díky vědomí, že mé prsty právě pomáhají dostat na papír počátky samotného vesmíru. Pomyšlení, že všechna ta záhadná, kódovaná čísla, písmena a znaky pronikají do tajemství hlubokého, temného nekonečna, mě naplňovalo úžasem. Příliš se soustředit na romantickou velkolepost daného tématu však nebylo k ničemu, protože to odvádělo pozornost od všech těch drobných teček, hieroglyfů nad a pod čarou, a kdybych někde udělala chybu, mohl by počátek vesmíru skončit vážným zmatkem a pokazit celý koncept stvoření.

Nemálo mě také těšilo, že jsem k doktorské práci mohla přispět svým dílem, nepočítaje v to mechanické psaní na stroji. Stephen používal angličtinu mírně řečeno ležérně. Jeho projev byl plný vycpávek, jako třeba „víte co“, „chci říct“ a podobně, a příliš se neobtěžoval gramatikou ani pravopisem. Já byla zase dcerou oddaného státního úředníka, kterou od útlého věku učili vyjadřovat se přesně a dokonale využívat veškeré prostředky, které angličtina svým uživatelům poskytuje. Když jsem v této oblasti své síly spojila se Stephenem, mohla jsem mu být nápomocna i intelektuálně, nejen fyzicky, a tak pomoci překlenout propast mezi humanitními obory a přírodními vědami.

Ob víkendech byl také prostor pro nákupy dalšího vybavení do domácnosti, pro objevování hrabství Cambridge a pro návštěvy přátel. Jedno celé sobotní odpoledne jsme strávili v obchodě s elektrickými spotřebiči. Nemohli jsme se totiž rozhodnout, jestli si můžeme dovolit investovat do větší ledničky pět liber nad náš rozpočet. Stephenův plat byl 1100 liber ročně, jak jsme se konečně dozvěděli, nájem a domácnost přišly na deset liber, pět liber navíc na cokoli byl pro nás tudíž zásadní výdaj. V neděli odpoledne jsme se vydávali na výlety do okolí Cambridge, ovšem pouze pokud se nám podařilo našeho Miniho vyvézt ze společné garáže koleje. Navštěvovali jsme vesničky a kostely a neustále se poohlíželi po vhodném domku či pozemku ke koupi. Naše výpravy končily ještě dříve, než začaly, protože Mini býval občas tak zabarikádovaný stárnoucími Bentleyi a Roveri, že bychom potřebovali jeřáb, abychom ho dostali ven.

Jednoho nedělního odpoledne se nám konečně podařilo vymanévrovat Miniho z garáže a jeli jsme se podívat do opatství Anglesey v majetku národního fondu. Parkoviště bylo na půl míle vzdálené od hlavního vchodu, takže jsem krásnou alejí zajela až ke vchodu. Čekala jsem, že budou mít pochopení pro mého částečně invalidního spolujezdce, ale chovali se nezdvořile a nakonec nás poslali pryč. Jeli jsme rovnou domů a já sepsala první dopis burácející spravedlivým hněvem. Byla jsem rozhořčená, ne-

jenže postižení v Británii nemají téměř žádnou podporu ani služby, ale také s jakým pohrdáním s nimi zacházejí! Pasovala jsem se tak do role bojovníka za práva postižených.

Často jsme se při nedělních odpoledních výletech ocitli v době vhodné na čaj v blízkosti nějakých našich sezdanych známých a v iluzi udržování spontánního studentského životního stylu jsme je bez ohlášení navštívili. Byli většinou o něco starší než my a řada z nich už měla první děti. Kvůli tomu jsme se čím dál více podřizovali jejich životnímu rytmu, zejména když jsem se stala okouzlenou a lehce zmatenou kmotrou dvěma z těchto dětí. Stephen se zase zapojil do jiných kruhů, totiž do společenství vědců na Gonville and Caius College. Jednoho sobotního večera na začátku října jsem ho doprovodila až do kolejní kaple, kde se konala bohoslužba a slavnostní přijímání nových členů koleje. Na popud kaplana jsem ceremonii sledovala z varhanního kůru, a dokonce mě pozval k čestnému stolu, slavnostní tabuli pro členy koleje, profesory a vážené hosty, mě, pouhou manželku oblečenou v domácích šatech! To bylo naprosto výjimečné a v rozporu s tradicí, protože v Cambridgi po staletí platilo pravidlo, že ženy, a zejména manželky, nemají k čestnému stolu přístup. Čestný stůl byl výsadou členů koleje, kteří si svoji důležitost pěstovali stejně pečlivě, jako si obyčejní smrtelníci zakládají třeba na sbírce známek či na párku vzácných poštovních holubů. V hovoru se zaobírali těmi nejposlednějšími detaily těch nejjobskurnějších předmětů, samozřejmě předmětů, jež studovali. Dokázali o nich zešíroka vykládat, ale vyhýbali se tématům, o nichž věděli málo nebo dokonce nic. Před hloupými jednoduchými manželkami měly přednost milenky. K čestnému stolu si mohl každý člen koleje pozvat, koho chtěl, jenom to nesměla být jeho manželka a samozřejmě ani studenti bez akademického titulu. Bez vědomí vedení koleje tak zrádný kaplan porušil obě posvátná pravidla.

Po nástupu na kolej čekala Stephena první schůze vedení. Dříve než stihl pochopit, co se kolem něj děje, už vězel až po uši ponořený do kolejní

politiky. Jako by nakráčel přímo do scény z románu od C. P. Snowa, *The Masters*. S jediným drobným rozdílem: v románu byly hádky o vůdčí postavení koleje zasazeny do prostředí Snowovy vlastní Christ's College. Stephen byl naproti tomu svědkem litého boje o vedení koleje Caius. Život tu napodoboval umění naprosto výjimečným způsobem. Stephen až po schůzi zjistil, že současný děkan koleje, sir Nevill Motte, byl obviněn ze zneužívání pozice a z protežování svých chráněnců. V dané chvíli ale nebylo možné zjistit, co se vlastně děje. Všude byl zmatek, všichni se hádali a padala ta nejabsurdnější obvinění. Stephen si rychle spočítal, že celý spor mohou rozhodnout hlasy nejnovějších členů koleje, a to klidně o jediný hlas, totiž jeho vlastní. Protože ale neměli ponětí, o čem to vlastně hlasují, jejich rozhodnutí mohlo být naprosto náhodné. Stephenův první vhled do kolejší politiky naštěstí dospěl k rychlému rozuzlení, protože děkan koleje rezignoval ještě téhož odpoledne.

V průběhu roku povyk kolem krize ve vedení utichl, nový děkan koleje Joseph Needham se s nevolí odpoutal od gargantuovského úkolu sepsat dějiny čínské vědy a zavedl kolej zpět do klidných vod. Na mě působil až příliš střízlivým dojmem, ovšem až na jednu výjimečnou událost, kdy mě ve sborovně po večeři nad portským důrazně varoval, že nikdy nemám pít sladké francouzské víno typu Barsac, protože je příliš sířené. Jeho elegantní paní Dorothy mi velmi pomohla, když jsem se snažila najít své místo v akademických kruzích Cambridge. Navzdory vynikajícím vědeckým úspěchům patřila mezi nejskromnější a nejsympatičtější akademiky, které jsem kdy v životě potkala.

KAPITOLA 10

Zimní prázdniny

Stephen začal být na základě své doktorské práce brzy považován ve svém oboru za proroka. V reakci na jeho podíl na vytoužené Adamsově ceně, kterou té zimy získal společně s Rogerem Penrosem za matematickou esej nazvanou *Singularity a geometrie časoprostoru*, mě jeho vedoucí Dennis Sciama ujišťoval, že Stephen má před sebou skutečně hvězdnou kariéru, a slíbil mi, že udělá všechno pro to, aby mu pomohl. Své slovo také bez výjimky dodržel. Dennis Sciama byl nadšenec, který nezištně pomáhal všem svým doktorandům bez ohledu na svou vlastní kariéru. Tolik toužil porozumět fungování vesmíru, že veškeré osobní ambice nechával stranou. Své studenty posílal na konference a setkání, ať už v Londýně, nebo v zahraničí, a nutil je pečlivě zkoumat a popsat každý článek, který se tématu týkal. Tímto způsobem zásadně rozšiřoval svoje znalosti i znalosti svých doktorandů a vychoval celou generaci výjimečných kosmologů, relati-

vistů, astrofyziků, aplikovaných matematiků a teoretických fyziků. Nikdy se mi nepodařilo přesně pochopit, jaký je mezi těmito termíny rozdíl, snad jen že se specializace vědců měnila podle toho, na jakou zrovna jeli konferenci. Když konferenci pořádala jednota astrofyziků, ze všech byli najednou astrofyzikové, na konferenci o obecné relativitě jeli sami relativisté a tak dále. V červenci toho roku se všichni v převlečení za relativisty zúčastnili konference v Londýně, načež následovala chameleonská proměna v astrofyziky, a to v přípravě na další konferenci, která je čekala v prosinci na Miami Beach.

Semestr už značně pokročil, když se Stephen dozvěděl, že nám oběma bude moct zaplatit cestu do Miami. Myslela jsem, že mě na Westfieldu neomluví z přednášek, i když bych zmeškala do konce semestru jen pár dní. Profesor Varey však kupodivu neměl žádné námitky, a tak jsme jednoho ošklivého prosincového odpoledne po dlouhém čekání, až se zvedne mlha, odlétli z londýnského letiště do teplých krajín. Na Floridě jsme přistávali za tmy, takže jsme zjistili až následující ráno, že náš hotel stojí přímo na pláži a pokoj má výhled na tyrkysově modré vody Karibiku. Po tvrdé dřině během toho chladného, vlhkého londýnského podzimu mi to připadalo na-prosto neuvěřitelné, jako bych prošla do nějaké jiné dimenze, jako Alenka v říši divů. Tento dojem se během našeho pobytu jen prohluboval. Modrou oblohu a slunce jsme opravdu přivítali zejména proto, že Stephenovy záchvaty dušení se opakovaly stále častěji a jeho sestra Mary nám důrazně doporučovala, ať odjedeme na zimu někam do tepla. Naštěstí se nám šťastnou náhodou podařilo zajistit si takto teplo alespoň na týden.

V den zahájení konference zmizel Stephen se svými neformálně oděnými kolegy na přípravné přednášky a já se vydala prozkoumat místo konání. Hotel byl postavený do oblouku okolo plaveckého bazénu a připadal mi něčím známý. Ptala jsem se sama sebe, jestli je to déjà vu, byla jsem si jistá, že už jsem ho někde viděla. Nakonec mi došlo, že se tu natáčely úvodní scény bondovky *Goldfinger*. Právě v tomto hotelu došlo k úmrtí

dívky, která se udusila, když ji od hlavy k patě natřeli zlatou barvou! Hotel Fontainebleau byl moderní betonová stavba s mramorovými podlahami, velkými prosklenými plochami a ohromnými zrcadly, která pokrývala celé stěny. Své jméno potvrzoval zejména tím, že byl do posledního koutku vybavený nábytkem ve stylu Ludvíka XV.

Nábytek zdaleka nebyl to jediné, co tu bilo do očí. Samotná konference astrofyziků byla totiž plná nesouladů. Elegantně oblečený personál hotelu byl v jednání s delegáty viditelně nesvůj. Žádný z nich nebyl totiž zrovna ztělesněním elegance a stylu, většinou nosili košile rozepnuté u krku, šortky a sandály. Jednou jsem vešla do přednáškového sálu a chtěla jsem si poslechnout kousek přednášky. Nejprve mě zarazilo, že v publiku nevidím jedinou známou tvář. Pak mi došlo, že nikdo z delegátů není oblečen tak, jak jsem ho viděla u snídaně – tady měli všichni tmavé obleky, vázanky, vlasy ulíznuté brilantinou a všichni byli hladce oholení. Po chvilce přednášky jsem pochopila, že jsem se ocitla na konferenci židovských pohřebníků, kde se právě propagovaly biologicky rozložitelné plastové rakve.

Z exotických barev a vůní a letního slunce na Miami jsme přelétli do podzimního Austinu v Texasu. Tenkrát to bylo malé univerzitní městečko, které bylo v šedesátých letech nazýváno domovem kosmologické smetánky. Z Miami s námi letěl George Ellis. Byl právě v Austinu na ročním pobytu se svojí ženou Sue, se kterou jsem se setkala na naší svatbě. U Ellisových jsme měli bydlet celý týden, a tak jsem se s nimi mohla lépe seznámit. Byl to počátek celoživotního přátelství, které přežilo všechny rány osudu a bouře, které nás v životě čekaly. George byl přemýšlivý a rezervovaný. Jeho otec býval velmi respektovaným redaktorem deníku *Rand Daily Mail*, který byl jedním z pilířů odporu proti apartheidu v Jižní Africe. Se Sue, dcerou z tradiční rhódéské rodiny farmářů, se George seznámil právě na univerzitě v Kapském Městě. Oba byli zapálenými odpůrci apartheidu a stali se samozvanými politickými exulanty, přičemž shodně tvrdili, že už by tam nikdy nemohli žít. Zatímco George byl přemýšlivý introvert,

Sue byla společenská, aniž by na sebe strhávala zbytečnou pozornost, byla veselá, ale dokázala vnímat potřeby druhých. Byla to talentovaná umělkyně, věnovala se sochařství, vyzařovala z ní vřelost a kreativita, a tyto vlastnosti dávala nezištně k dispozici studentům ve škole pro znevýhodněné děti poblíž Austinu, kde učila. Mezi její žáky patřily děti z rozvrácených rodin, oběti fyzického násilí, dokonce i drobounké dětské prostitutky, černošky z chicagských slumů, které do Texasu odvezli, aby se daly dohromady. Nebylo těžké si představit, jakým přínosem musela Sue být pro tuto školu, protože dokázala vyrobit neuvěřitelné artefakty i z těch nejmenších kousků papíru, drátu či sirek. Svou starostlivou přívětivostí si dovedla získat okamžitou popularitu, přestože se tyto děti od útlého věku učily dospělým nedůvěřovat.

Sue si našla v Texasu své místo na zemi, což bylo pro manželky vědců výjimečné. Málokdy se zajímaly o něco jiného než o rukopisy Maxe Beerbohmy či komiksy z univerzitní knihovny. Byly vyhnankyně v síti pravidelných ulic obklopených ohromnými rezidencemi, vrženými do krajiny poseté ropnými věžemi, jež se kývaly jako ohromní jeřábi, zatímco ze žluté země vytahovaly zásoby tekutého zlata. Dokonce i rádiový signál tu byl vzácností, bylo to místo odtržené od zbytku civilizace. Pocit izolace jen zesílil tím, že domů do Londýna jsme se Stephenem cestovali plných dvacet hodin s přestupy v Houstonu a Chicagu. Tam jsme ještě na několik hodin uvízli, protože ranvej byla zasypaná sněhem.

Stephen si možná představoval, že by se přidal ke skupině fyziků v Austinu, mě ale jedna zkušenost přesvědčila, abych Ameriku i s výhodami jižního klimatu ráda nechala za zády. Jednoho nedělního odpoledne jsme byli na návštěvě u přátel Ellisových, Stephen ošklivě upadl a vykašlával krev. Ze všeho nejvíc se bál poškození mozku, a tak trval na tom, aby naši hostitelé zavolali lékaře. Bylo na nich jasně vidět, jak jsou jeho žádostmi konsternováni. Mrzelo je, že jejich host tak ošklivě upadl, v Americe ale bylo neslýchané, že by lékař navštívil nemocného doma, už vůbec ne v neděli

odpoledne, a silně pochybovali o tom, že se jim podaří nějakého přesvědčit. Po mnoha marných telefonátech se jim konečně podařilo sehnat praktického lékaře, který se uvolil přijet a Stephena vyšetřit. Když přijel, dostalo se mu přímo královského přijetí. Provedl řadu testů, žádný z nich neprokázal jakýkoli problém a já usoudila, že Amerika je pěkné místo, když je člověk zdravý a úspěšný. Ale pro ty, kteří živoří, pro slabé a pro ty, kteří nikoliv vlastní vinou nejsou soběstační, je to tvrdý svět, kde přežijí jen ti nejsilnější.

KAPITOLA 11

Křivky učení

Do Anglie jsme se z Texasu vrátili na Štědrý večer a hned nás čekala další změna. Po Vánocích strávených doma v St Albans jsme se vrátili do Cambridge, ale přestěhovali jsme se v Little St Mary's Lane z čísla 11 do čísla 6. Naše neúnavná ochránitelka Thelma Thatcherová zavolala vzdálené majitelce prázdného domu č. 6, paní Teulon-Porterové („taková podivná dáma, drahouškové“), a kategoricky ji přesvědčovala, že je naprosto ostudné, když její dům zeje prázdnotou, zatímco „mladí lidé tak těžko shánějí místo k bydlení“. Paní Teulon-Porterová na její naléhavou výzvu reagovala tak, že do Cambridge přijela prvním autobusem ze svého domovského Shaftesbury. Navzdory tomu, jak zvláštní to byla osoba, ji u Thatcherových přijali s velkorysou pohostinností, zatímco ona se starala o svůj prázdný dům.

Paní Teulon-Porterová byla drobná, hubená, šedovlasá žena pokročilejšího věku. Coby Fräulein Teulon se do Anglie přistěhovala ve dvacátých

letech, koupila si dům číslo 6 na Little St Mary's Lane a vzápětí se vdala za svého souseda odvedle, dnes již zesnulého pana Portera. Oba byli vášnivými historiky folkloru a měli úzký vztah k muzeu folkloru v Cambridgi, což možná vyvolalo u paní Thatcherové skálopevné přesvědčení, že se věnují okultismu. Dům byl plný artefaktů, které tento jejich společný zájem připomínaly – v krbu byl zasazen anglosaský runový kámen, nejspíš pocházející ze hřbitova; tabulka ve dveřích byla vyrobena z plátku jilmového dřeva; byla tu těžká zakulacená stolička ze zbytků kola od vozu. Dubová poštovní schránka z 18. století byla z původního místa odříznuta a připevněna na stěnu, kde tvořila malou skříňku.

Paní Teulon-Porterová nám připadala docela neškodná. Možná to bylo tím, že ji dobře zpracovala její hostitelka z čísla 9; i přes všechny kuriozity a dokonalé umístění nám však její dům připadal velice skličující, padala tu na nás tíseň, páchla tu plíseň a ve všech koutech jako by se válela přímo dickensovská špína. Fasáda z červených cihel se štukovanou omítkou napovídala, že v edwardovské éře dům prošel renovací. Přední pokoje ve všech třech patrech byly ale od 18. století nedotčené, což mělo jistý půvab, pokud člověku nevadila špína. Byla tu dvě strmá a úzká schodiště, ta v té době ovšem nebyla nepřekonatelnou překážkou. Za domem se naskýtal výhled do ošuntělého dvorku obklopeného ostatními domy a vysokou černou zdí. Zdálo se, že zadní trakt co nevidět spadne – základy se natolik propadaly, že podlaha i strop kuchyně, jenž tvořil podlahu koupelny v prvním patře, se povážlivě nakláněly. Paní Teulon-Porterovou to ale ani v nejmenším neznepokojovalo. Podle tabulky připevněné zvenku na domku toto neobyčejné dílo inženýrského umu stvořil v roce 1770 John Clarke.

Ze strany paní Thatcherové bylo zapotřebí značné dávky fantazie i praktického přesvědčování, abychom došli k závěru, že tohle je opravdu dům našich snů. Rozhodně byl ideálně situovaný. Přední pokoje stály přímo naproti staré plynové lampy a byl z nich dokonalý výhled na celý hřbitov, tesklivě poetický i uprostřed zimy. I když bylo přízemí do značné míry

pokažené tím, že do zdi spíše zasahovalo schodiště sousedního domu č. 5, dvě ložnice našim nárokům docela vyhovovaly. „Drahouškové, potřebuje to tu jen vymalovat, uvidíte, jak budete překvapení, co s tím udělá jeden nátěr,“ prohlásila Thelma Thatcherová kategoricky, nepřipouštějíc, že by její skvělý plán zkazily malichernosti.

Tak jsme se nechali přesvědčit a začali jsme s majitelkou jednat o ceně. Stephen jí odvážně nabídl 2 000 liber, což odmítla s nesmělým odporem, hledíc přitom jedním okem na paní Thatcherovou, že na volném trhu by za dům dostala aspoň 4 000 liber. Mohla by nám ale dům pronajmout za 4 libry týdně, než se nám podaří 4 000 liber našetřit, abychom ho mohli koupit. Do té doby jsme měli volnou ruku chovat se tu jako doma a dělat úpravy, jež budeme považovat za nutné. Paní Thatcherová svého hosta odvedla zpátky do čísla 9 a tam ho obměkčovala notnými dávkami sherry nebo snad ginu. Pak jsme se už jen doslechli, že než paní Teulon-Porterová odjela zpět do Shaftesbury, souhlasila, že nechá odstranit starou kůlnu na uhlí i ostatní přístavky a nechá dům zvenčí natřít.

Dům byl stejně prázdný, a tak nám paní Teulon-Porterová dovolila, že ho můžeme začít upravovat, ještě než se nastěhujeme. Stephenova doctorská práce čekala na svázání a já jsem tedy o víkendech už nemusela trávit čas psaním na stroji. Místo toho ho vystřídala nová kratochvíle, totiž malování. Bavilo mě to, ale bohužel to nešlo dohromady se španělštinou, kterou jsem se měla učit na zkoušky. Dům byl ale opravdu v hrozném stavu a my si nemohli dovolit najmout profesionály, a tak jsem neměla na výběr a musela jsem práci odvést sama. Vyzbrojila jsem se celou sbírkou štětců a spoustou bílé barvy a vzala jsem stěny obývacího pokoje přímým útokem. Měla jsem v úmyslu vymalovat zdi ve dvou nejdůležitějších místnostech, totiž v obývacím pokoji a v ložnici, než se nastěhujeme. Zbytek, to znamená půdu, dvě schodiště, kuchyň a koupelnu, jsem chtěla dodělat později, během následujících měsíců.

Vadil mi pach barvy, a proto jsem většinou nechávala vstupní dveře do široka otevřené. Thatcherovi sem chodili často a rádi, obdivovali moje nasazení, povzbuzovali mě a zpracovávali nekonečnými šálky čaje. Jednoho dne se tu cestou kolem zastavil pan Thatcher a trochu se shýbl, aby mohl nakouknout dovnitř. „Chtěl bych říct,“ prohlásil, „že vypadáš jako křehká drobná dívka, ale u Joviše, ty musíš mít páru!“ Usmála jsem se na něj z horní příčky štaflí, protože mě potěšil takový kompliment od veterána z první světové války, na jehož vážné tváři byly dodnes vyryty válečné jizvy. O pár dní později jsme se dozvěděli, že se Thatcherovi rozhodli zaplatit svému chlapíkovi pro všechno, aby nám vymaloval strop obývacího pokoje: „To je dárek od milého Billyho našim novým sousedům,“ popsala Thelma Thatcherová neobvyklou velkorysost svého manžela. Muž, který u Thatcherových obstarával všechny příležitostné práce, byl trochu podsaditější verzí Johna Gielguda. Byl to umělec v důchodu, maloval velká plátna a jeho žena měla na King's Parade tiskárnu. Ten milý člověk se musel nad mými počátečními pokusy o ovládnutí malířské štětky opravdu dobře bavit. Pod jeho vlídným vedením jsem si ale brzy osvojila nejrůznější malířské triky, například že je dobré začít malovat shora dolů, na nerovném povrchu malovat krouživými pohyby a u okna si dávat pozor na obrysy.

Stephen si svým výzkumem v oblasti singularit rychle získával reputaci mezi relativisty a jeho sláva rostla. Já rovněž dělala velké pokroky, ačkoli v mnohem odlišnějších oborech, a moje kariéra měla značné výkyvy: během týdne mě táhly vzhůru silné dávky středověkých i moderních jazyků, filologie a literatury, zatímco o víkendu jsem se rychle vracela na zem rychlým praktickým kurzem dekoratérství. Zjistila jsem, že malování je mnohem těžší, než jsem očekávala. Spočítali jsme si, že od malíře si můžeme dovolit vymalovat přinejlepším kuchyň. To byl zvlášť nepříjemný úkol, neboť vrstva mastných sazí tu byla snad stejně dlouho jako dům samotný.

Počátkem roku 1966 se moji rodiče nastěhovali do nového domu a hned nato nás společně s mým bratrem Chrisem přijeli navštívit do Cambridge.

Pomohli mi tu předělat ložnici v posledním patře. Dokonce i zcestovalý Stephenův otec projevil neobyčejnou ochotu nám pomoci, vyšetřil si jeden den a vymaloval nám koupelnu. Já zatím natřela vrstvou smaltu starou oprýskanou vanu. Pak jsme museli dát za pravdu Thelmě Thatcherové – naše zchátralá barabizna z 18. století jako mávnutím kouzelného proutku nabyla atmosféry vytouženého bydlení a to, v jakém úhlu se tu setkávaly stěny a podlahy, najednou nebylo důležité. Těch pár kousků nábytku, které nám sem z čísla 11 přenesli Stephenovi kolegové, se sem dokonale hodilo – i když jsme samozřejmě při jejich nákupu neměli nejmenší tušení, kde nakonec skončí.

Byli jsme hrdí na to, jak jsme ten malý domek dokázali vylepšit, a tak jsme se rozhodli, že nového kvestora koleje poctíme další návštěvou. Stephenova pozice v hierarchii členů koleje byla stále jistější. Počátkem nového roku jsme zvládli i každoroční ples pro dámy, útěchu biskupa Shaxtona. Manželky zde na půdě koleje byly oficiálně přivítány a pohoštěny, snad coby kompenzace toho, s jakým pohrdáním se k nim všichni chovali po zbytek roku. Biskup Shaxton totiž v 16. století vyhradil velkolepou částku dvanácti šilinků a šesti pencí na pohoštění každého člena koleje, který musel Vánoce strávit doma a nikoli na půdě koleje. V moderní době stačila suma dvanácti šilinků a šesti pencí na hlavu na opulentní tabuli o pěti či šesti chodech, doplněnou neomezeným množstvím toho nejlepšího vína, to vše určeno pro členy koleje a jejich manželky. Večeře obvykle sestávala z polévky, celého humra, malého divokého opeřence, podávaného včetně hlavy a údů, vydatného prejtu, sýrového talíře a samozřejmě dezertu, lahve portského či klaretu, která dle tradice musela kolem stolu putovat po směru hodinových ručiček. Teoreticky šlo o velkolepou hostinu, v praxi ale býval v kolejních jídelnách hrozný průvan, a jídlo bylo proto studené, ještě než dorazilo na stůl. Naši první zkušenost s touto hostinou tak poznamenal všudypřítomný chlad, a to nejen co se týče teploty podávaných pokrmů, vína a celé jídelny. Seděli jsme totiž u stejného stolu s bývalým

kvestorem, tím, co ještě před naší svatbou tak chladně zamítl Stephenův naprosto oprávněný požadavek o popis jeho pracovní pozice. Už to bylo špatné, ještě horší ale bylo, že jsme seděli na samém konci stolu. Povečeřeli jsme v naprostém tichu, načež se z temnoty vynořila kapela a začala hrát jakési předpotopní foxtroty. Foxtrot jsem se nikdy pořádně nenaučila, nástup Beatles mé počáteční laškování se společenským tancem prudce utnul, a tak jsem teď jen tiše a závistivě sledovala, jak nás naši zamlklí společníci od stolu opouštějí a utíkají na taneční parket. Vypadali jako zavřené černé deštníky, autoritativně protáčeli své submisivní ženy a předváděli své precizní mistrovství v sestavě složitých kroků. Mně bylo jednadvacet, všichni kolem mě měli za sebou čtyřicítku či padesátku, když ne šedesátku a sedmdesátku. Jako by nás vrhli do jakési gerontofilní společnosti, kde byla naše generace a priori považována za nehodnou povšimnutí.

Jedinou útěchou bylo, že jako jedna z nejbohatších, nejzavedenějších kolejí si Caius College zřejmě mohla dovolit půjčit nám pár tisíc liber, aniž by se to na jejím účtě negativně projevilo. Bylo nám jasné, že žádnou banku ani nenapadne nám půjčit na ten dům, Stephen se nechtěl nechat odbýt a považoval za samozřejmé, že o půjčku požádá kolej, abychom svoji nabídku paní Teulon-Porterové mohli zopakovat. Zatímco se bavil s kvestorem, já čekala v předsáli a téma jsem nastínila panu Clarkovi, bělovlasému asistentu kvestora, mnohem vstřícnějšímu než on. Začala jsem si vlastně stěžovat. Proč, ptala jsem se pana Clarka, poslal před pár týdny Stephenovi žádost o univerzitní důchod, když moc dobře věděl, že Stephena čeká krátký život, a tak se vši pravděpodobností nesplní podmínky pro udělení penze? Stephen se na formulář jednou podíval a s unaveným gestem ho odstrčil, nechtěl uvažovat o budoucnosti, na kterou se ostatní možná mohli těšit, ale která jeho zcela jistě nečeká.

Pan Clark se neomluvil za tu necitlivost, ba naopak. Potrásl totiž hlavou, jako by mému problému vůbec nerozuměl. „No, mladá dámo, já jen dělám,

co mi nařídí,“ prohlásil a pohlédl na mě svýma jasně modrýma očima, skrytýma pod huňatým bílým obočím. „Mám za úkol poslat tyto žádosti všem novým členům koleje, protože každý člen koleje má nárok na penzi. Váš manžel je nový člen koleje, a tak má na penzi nárok stejně jako všichni ostatní. Musí jen vyplnit tu žádost.“ Jeho slova mi ještě zněla v hlavě, když dodal, jako by na to předtím zapomněl: „Nejsou k tomu potřeba žádné zdravotní dokumenty nebo něco takového, jestli myslíte tohle.“

Nevěřila jsem svým uším. Že by Stephenovi náležela penze, jsme ve své nevědomosti považovali za nemožné. Teď mi ale bylo řečeno, že stačí jediný podpis, který by nám mohl zajistit něco, na co jsme si nikdy dříve netroufli ani pomyslet, totiž životní jistotu. Za jedině odpoledne jsme dosáhli ohromných úspěchů, a skrze ně jsme najednou objevili nový životní cíl, totiž získat určité jistoty. Stephenovi se podařilo přesvědčit kvestora, aby vyslal kolejniho realitního makléře obhlédnout náš dům za účelem vyřízení půjčky, a já zase Stephenovi zajistila penzi. S penězi na dům a s penzí jsme tak měli vyhlídku na dvě pevné kotvy v jinak nejistém světě.

Kolejní realitní makléř dorazil jednoho slunného jarního rána, aby si dům prohlédl. Na hřbitově právě vykvetla záplava žlutých květů. V přítomnosti tohoto suchého, přísně vyhlížejícího člověka nás brzy opustil optimismus, a když nám shrnul, co se chystá do svého odhadu napsat, naše naděje byly v troskách. Agent se nám snažil všemi způsoby naznačit, že plýtváme jeho časem, když po něm chceme takový nesmysl. Copak nevidíme, že polovina domu co nevidět spadne? A jako by to nestačilo, podkrovní místnost zcela jistě porušuje veškeré požární předpisy. Nikdy by neriskoval tam nahore spát nebo tu místnost využívat, byť jen jako studovnu, ani by to neradil nikomu jinému. Dvě stě let starý dům podle jeho názoru rozhodně není rozumnou investicí. Stejně je v územním plánu tolik nových silnic a nepřekvapilo by ho, kdyby celá tahle ulice brzy zmizela ve prospěch nové přístupové cesty do centra Cambridge. V žádném případě nemůže doporučit, aby kolej na něco takového plýtvala svými prostředky.

Stephena ten krátkozraký odsudek rozzuřil, navzdory jeho hlasitým protestům ale kvestor koleje přijal zprávu odhadce. O něco později jsme projížděli kolem kanceláře tohoto odhadce, jež stála na opačném konci města, a Stephen ukázal na jeho dům a pobouřeně vyprskl. Byl to úplně stejný třípatrový domek jako ten náš, jen o něco větší, snad o deset stop. Ve třetím patře byla podle všeho studovna nebo kancelář. Ten roubený dům se štítovou střechou natřený vápnem se navíc povážlivě nakláněl a prohýbal po způsobu domů ze 16. století. Proti němu náš domeček z 18. století působil moderním a udržovaným dojmem. Náš problém neměl okamžité řešení, mohli jsme jen zkusit ušetřit co nejvíc peněz, abychom měli vklad na hypotéku na novější dům. Měli jsme určitý systém – Stephen vydělával peníze skrze plat, učení a vědecké soutěže, a já zase navzdory celonárodnímu trendu bezuzdného utrácení, jak je propagovala macmillanovská vláda, pečovala o rodinné finance. Platila jsem účty a pečlivým vedením domácnosti šetřila, kde se dalo. Vynikající odřezky prorostlé slaniny stály jeden šilink a šest pencí za libru ve starém obchodě Sainsbury's, kde byly mramorové pulty a nekonečné fronty; u drůbežáře Sennita jsem nakupovala kachní játra, která byla výživná a nestála skoro nic; tržiště přetékalo čerstvým ovocem a zeleninou; místní řezník mi ukázal, které kousky masa jsou laciné – třeba vepřové či jehněčí ramínko nestálo víc než pět šilinků – a zároveň na stole neudělají ostudu, když k nám přišli na návštěvu noví přátelé z koleje a katedry fyziky.

Labouristická vláda zvolená v roce 1964 po konzervativcích zdědila pochybný odkaz národa posedlého neskutečným utrácením. Na jaře roku 1966 jsem šla poprvé volit a pak jsem se přidala k davům, vítajícím pozdě večer na Market Square labouristického kandidáta, který ve druhém kole voleb uspěl a zvětšil tak většinu nové vlády. Náš nový poslanec Robert Davies ale bohužel zemřel v době trvání svého úřadu a labouristická vláda byla spoutaná narůstajícími ekonomickými problémy, častými stávkami a neustálým řešením krize „platební bilance“, populární ekonomické fráze

nadužívané v šedesátých letech. Měna neustále oslabovala a Británie se musela smířit s tím, že už není světovou velmocí. Domácím zprávám vévodila ekonomika, což bylo dříve neslýchané, zprávy ze zahraničí se převážně zaobíraly válkou ve Vietnamu a silícím napětím na Středním východě, které jako by bylo předzvěstí nadcházejícího konfliktu supervelmocí, při němž by obě strany neváhaly využít svůj jaderný arzenál.

Mezitím Stephen přišel na to, jak vydělávat o něco víc peněz a současně se něco přiučit. V Oxfordu chtěl studovat matematiku, jeho otec byl ale přesvědčen, a ukázalo se, že chybně, že v matematice se mu v budoucnu nepodaří najít uplatnění. Stephen věděl, že otce zklamal tím, že ho nezajímala medicína, a tak udělal kompromis a souhlasil, že místo matematiky bude studovat fyziku. Když tehdy odešel na doktorát do Cambridge, měl v matematice nějaké základy. Teď ale pracoval s Rogerem Penrosem, což byl vynikající matematik, a tak cítil, že je v nevýhodě. Chtěl problém vyřešit šalomounsky, totiž že se matematiku naučí tak, že povede kurz pro bakaláře na Gonville and Caius College. Musel se tak pomalu propracovat celým sylabem matematiky. Není nutno zdůrazňovat, že dělal pokroky mnohem větší než jeho studenti. Jejich nezájem ho dráždil, což neopomněl zdůraznit v hodnocení na konci semestru, jež jsem zapisovala dle jeho diktátu. Kromě toho chodil společně s Brandonem Carterem na některé přednášky z matematiky pro bakaláře, zejména na geniálního mistra koleje Pembroke, sira Williama Hodgea. Během semestru se většina posluchačů vytratila, a sir William tak přednášel jen pro tři: Stephena, Brandona a ještě jednoho jejich kolegu, Raye McLenaghana. Litovali, že nevyužili příležitosti vyklouznout z přednášek dříve, ale teď by už byla jejich nepřítomnost extrémně nápadná, museli tedy cyklus dokončit.

Během mého posledního roku v Londýně Stephenův přiřazený strýc Herman Hardenberg, psychiatr z Harley Street, trávil delší dobu v nemocnici v St John's Wood, což bylo jen kousek od Westfieldu. Měl totiž nemocné srdce. Občas jsem za ním odpoledne chodívala na návštěvu, když

mi skončily přednášky a semináře. Herman byl manželem Stephenovy tety Janet, která byla také lékařkou. Byl to okouzující, jemný, kultivovaný člověk, rád hovořil o věcech, jež mě zajímaly, zejména o poezii provenzálských trubadúrů, což bylo téma mé závěrečné práce. Četl totiž *Alegorii lásky* od C. S. Lewise a k hlavnímu konfliktu v těchto básních – k nenaplněné básníkově touze po nedosažitelné milé – samozřejmě přistupoval z psychologického hlediska. Naše konverzace se pak stáčela k rodinným tématům. Vyprávěla jsem mu o životě v Cambridgi a o tom, jak jsme upravovali náš dům. „Doufám, že se k tobě Hawkingovi chovají hezky?“ zeptal se mě jednou opatrně a nijak přitom nezastíral, že té rodině příliš nedůvěřuje. Sebevědomě jsem ho ujistila, že o mě nemusí mít strach. Bylo známo, že Hawkingovi jsou excentričtí, dokonce trochu podivíni. V St Albans nebylo žádným tajemstvím, že se chovají s přesvědčením intelektuálů nadřazeným zbytku lidstva, a občané města na ně pohlíželi s podezřením, leč s obdivem. Když jsme se zasnoubili a kolem naší svatby bylo napětí, občas jsme se hádali a došlo i na scény, já to ale brala jako přirozenou součást rodinného života. Nemohla jsem si nijak konkrétně stěžovat na to, jak se ke mně chovají. Řekla jsem Hermanovi, že mi vždycky připadalo, že mě i Stephena opravdu rádi vidí, a na Hillside Road jsme byli vždy vítanými hosty.

KAPITOLA 12

Bezvýznamný konec

Blížilo se léto a stromy a květiny na hřbitově soutěžily o pozornost kolemjdoucích hýřivou přehlídkou barev a vůní. Naší uličkou čím dál častěji procházely skupinky turistů, hlavně Američanů. Tiskli nos na naše okna ve snaze zahlédnout za záclonami něco z interiéru. Ne všem se ale naše ulička zamlouvala. Například jeden malý kluk svým rodičům oznámil nahlas, když procházeli okolo našeho domu: „Jéje, mami, tady bych nechtěl bydlet. Mohl by nás tu ukrást Duch svatý!“ Nemohla jsem si ale dovolit zabývat se zdejším krásným okolím. Až na krátkou oslavu Stephenovy doktorské práce, která se konala v březnu, jsem trávila každý vzácný okamžik učení. V Londýně jsem v týdnu sedávala v kolejní knihovně, v Cambridgi jsem mívala své knihy rozložené kolem sebe v naší podkrovní místnůstce. o Velikonocích jsem se učila u rodičů v St Albans, kde jsme byli na návštěvě.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.